

Onder EMBARGO
Tot 15 maart 19.00 uur

Mantelzorgen een quick scan

Eerste hulp bij helpen

Februari 2011

Rekenkamercommissie Zwijndrecht

Voorwoord

Voor u ligt het eerste rapport van de rekenkamercommissie dat in deze raadsperiode wordt uitgebracht, een quick scan onderzoek naar mantelzorgondersteuning in Zwijndrecht. Het onderzoek is verricht door Niko Struiksma en Jasper Nagtegaal van bureau Pro Facto uit Groningen. Als contactpersoon namens de organisatie is Myra Zeldenrust opgetreden. De commissie wil alle betrokkenen en met name Myra Zeldenrust danken voor de aanlevering van informatie en de tijd die ze hebben besteed aan het onderzoek.

Een korte leeswijzer:

Hoofdstuk 1 inleiding, geeft de aanleiding van het onderzoek weer, alsmede de gekozen onderzoeksopzet en de scope van het onderzoek. In hoofdstuk 2 is het toetsingskader uitgewerkt, alle regelgeving en procedures die betrekking hebben op mantelzorg en mantelzorgondersteuning zijn daarin meegenomen.

In hoofdstuk 3 zijn de bevindingen opgenomen die naar aanleiding van [het bestuderen van het materiaal en de gehouden interviews] naar voren zijn gekomen.

Hoofdstuk 4 bevat tenslotte conclusies en aanbevelingen.

Het rapport is eerst aangeboden voor ambtelijke hoor- wederhoor. De reacties in het kader van ambtelijk wederhoor zijn in de rekenkamer besproken waarna ofwel

1. feitelijke toevoegingen meteen in het rapport zijn verwerkt
2. aanvullingen à la “in de toekomst gaan we dit en dit doen” zijn niet verwerkt omdat dit geen feitelijke toevoegingen zijn maar voornemens die zich beter lenen voor bestuurlijk hoor/wederhoor

Bij aanvullingen à la “recent hebben we x in gang gezet” zijn (nog) niet verwerkt omdat de rekenkamer dan nog graag ziet waaruit dit aantoonbaar blijkt, (dus is dit terug te vinden in een verslag, website pagina oid)

3. overige punten: kanttekeningen/nuanceringen/doorhalingen, samen te vatten als zaken waar een iets ander beeld over bestaat

Opmerkingen vallend onder 2 en 3 zijn opgenomen in vindt u in bijlage VI waarbij de rekenkamer aangeeft wat de rekenkamer er mee gedaan heeft of waarom de rekenkamer er niets mee gedaan heeft

Een bijzonder punt daarbij zijn de opmerkingen in hoofdstuk 2 waar in de ambtelijke hoor/wederhoor de eigen stukken/beleidsplannen aangevuld worden met recente ontwikkelingen. Dat is informatief, maar omdat in dit hoofdstuk het vastgestelde beleid in kaart wordt gebracht als kader om de realisatie tegen aan te leggen zijn deze voorgestelde mutaties op deze plek niet overgenomen. Vanwege de informatiewaarde zijn de toevoegingen op dit punt wel opgenomen in een afzonderlijke bijlage, bijlage VII.

Een conceptversie van dit rapport is voor hoor- wederhoor aangeboden aan het college. De reactie van het college is in deze definitieve versie integraal opgenomen en door de rekenkamercommissie voorzien van een nawoord. Op deze versie rust nog een embargo tot **15 maart 2011**.

Zwijndrecht, 22 februari 2011

Inhoudsopgave

Voorwoord	3
Hoofdstuk 1 Inleiding	4
1.1 Aanleiding	4
1.2 Vraagstelling	4
1.3 Onderzoeksverantwoording.....	5
1.3.1 Pre-onderzoeksfase	5
1.3.2 Uitvoering van het onderzoek.....	5
1.3.3 Onderzoeksozet	5
1.3.4 Afronding PM	6
1.4 Situatieschets.....	6
1.5 Dit rapport	8
Hoofdstuk 2 Referentiekader	9
2.1 Normenkader	9
2.1.1 Het normenkader	9
2.1.2 Rechtmatigheid	9
2.1.3 Doeltreffendheid.....	9
2.2 Mantelzorgbeleid.....	10
2.2.1 Regionaal beleid en mantelzorg	10
2.2.2 Wmo-beleidsplan	11
2.2.3 Nota mantelzorgondersteuning	12
2.3 Beleid: doelen, middelen en acties: resumé	13
Hoofdstuk 3 Beleid en uitvoering bekeken.....	15
3.1 Rechtmatigheid	15
3.2 Doeltreffendheid.....	16
Hoofdstuk 4 Conclusie en aanbevelingen.....	23
4.1 Conclusie	23
4.2 Aanbevelingen	25
Hoofdstuk 5 Reactie van het college.....	26
Hoofdstuk 6 Nawoord rekenkamercommissie.....	31
Bijlage I: Geraadpleegde documenten.....	32
Bijlage II: Lijst van gesprekspartners	33
Bijlage III: Verklarende woordenlijst:.....	34
Bijlage IV: Overzicht maatschappelijke omgeving mantelzorger:	35
Bijlage V: Smartscores mantelzorgbeleid	36
Bijlage VI: Reactie op ambtelijke hoor- wederhoor (algemeen).....	39
Bijlage VII Reactie op ambtelijke hoor- weder (tabel paragraaf 3.2).....	40

Hoofdstuk 1 Inleiding

In dit hoofdstuk komen achtereenvolgens de aanleiding van het onderzoek (1.1), de vraagstelling (1.2), de onderzoeksverantwoording (1.3) en een introductie op het thema mantelzorg (1.4) aan de orde, waarna in paragraaf 1.5 de opbouw van dit rapport wordt gepresenteerd. In bijlage III bij dit rapport is een verklarende woordenlijst opgenomen.

1.1 Aanleiding

Op 1 januari 2007 is de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo) in werking getreden. In de Wmo zijn de Wet voorzieningen gehandicapten, de Welzijnswet en het onderdeel huishoudelijke verzorging uit de AWBZ samengebracht. Gemeenten zijn op grond van de Wmo verantwoordelijk voor maatschappelijke ondersteuning. Maatschappelijke ondersteuning omvat activiteiten die het mensen mogelijk moet maken om “mee te doen in de samenleving”. Het begrip maatschappelijke ondersteuning is in de Wmo verwoord in negen prestatievelden. Eén daarvan betreft het ondersteunen van mantelzorgers en vrijwilligers.

Ondersteuning van mantelzorgers behoorde niet tot het gemeentelijke takenpakket voordat de Wmo ingevoerd werd. Voorheen werd de ondersteuning van mantelzorgers georganiseerd vanuit Mezzo, de landelijke vereniging voor mantelzorgers en vrijwilligerszorg. Mezzo heeft ongeveer 14.000 persoonlijke leden en daarnaast zijn er ongeveer 250 lokale en regionale lidorganisaties bij aangesloten. Mezzo werd gefinancierd vanuit de CVTM-subsidieregeling. Na invoering van de Wmo is de CVTM-regeling opgeheven. 2007 gold daarbij overigens als een overgangsjaar waarin feitelijk de situatie uit 2006 voortgezet werd. Vanaf 2008 is het budget van de CVTM-regeling conform een verdeelmodel aan de gemeenten toebedeeld.

Aangezien mantelzorgondersteuning een nieuwe taak voor de gemeente is, heeft de rekenkamercommissie ervoor gekozen het als onderzoeksonderwerp te kiezen. Het onderzoek heeft de vorm van een quick scan waarmee de commissie beoogt een globaal inzicht te krijgen in de gemeentelijke aanpak en het resultaat van het ondersteunen van mantelzorgers. Het onderzoek is uitgevoerd gedurende de beleidsperiode zelf, en is daardoor te typeren als een ex-durante onderzoek.

1.2 Vraagstelling

De volgende onderzoeksvraag staat centraal:

Op welke wijze geeft de gemeente invulling aan het ondersteunen van mantelzorgers en is de uitvoering doeltreffend?

Deze centrale vraag valt uiteen in de volgende deelvragen:

1. *Welk beleid heeft de gemeente Zwijndrecht geformuleerd met betrekking tot mantelzorgers?*
2. *Wat zijn de doelstellingen van dat beleid?*
3. *Wordt het mantelzorgbeleid uitgevoerd conform plan?*
4. *Worden de doelstellingen van het beleid gerealiseerd?*
5. *Hoe past de uitvoering van het mantelzorgbeleid binnen de totale uitvoering van de Wmo en het sociale beleid?*
6. *Zijn er knelpunten in de uitvoering van het mantelzorgbeleid?*
7. *Indien nodig, welke aanbevelingen worden gedaan ter verbetering van het beleid en de beleidsuitvoering?*

1.3 Onderzoeksverantwoording

1.3.1 Pre-onderzoeksfase

Een delegatie van de rekenkamercommissie heeft in de zomer van 2010 een kort vooronderzoek gedaan ten behoeve van de vraagstelling voor dit onderzoek. In dat kader zijn in een gesprek met de door de gemeentesecretaris aangewezen ambtelijk contactpersoon de eerste documenten opgevraagd en is de globale onderzoeksvraag besproken. Vervolgens zijn offertes opgevraagd bij drie bureaus voor het uitvoeren van het quick scan-onderzoek.

1.3.2 Uitvoering van het onderzoek

Onderzoeksbureau Pro Facto heeft de uitvoering van de quick scan op zich genomen. Vanuit de ambtelijke organisatie hebben Sandor Michielse en Myra Zeldenrust opgetreden als contactpersonen.

De startbijeenkomst voor dit onderzoek vond plaats op 31 augustus 2010 in Zwijndrecht. Hierbij waren de leden van de rekenkamercommissie, de onderzoekers van Pro Facto en de contactpersonen vanuit de ambtelijke organisatie aanwezig. Op deze bijeenkomst heeft een nadere afbakening van het onderzoek plaatsgevonden en is globaal afgestemd welke personen of organisaties geïnterviewd zouden worden ten behoeve van het onderzoek.

Vervolgens heeft op 9 september een eerste gesprek plaatsgevonden tussen de onderzoekers en de contactpersonen vanuit de ambtelijke organisatie om een betere indruk te krijgen van het mantelzorgbeleid en om af te stemmen welke relevante beleidsdocumenten beschikbaar waren voor het onderzoek. Tevens is verder overlegd welke personen en functionarissen benaderd zouden worden voor interviews en hoe dit het beste kon gebeuren.

In de periode van half september tot en met eind oktober zijn documenten bestudeerd en gesprekken gevoerd met vertegenwoordigers van verschillende organisaties (zie bijlage II). Tussentijds heeft overleg plaatsgevonden tussen de rekenkamercommissie en de onderzoekers. Op 5 november was de eerste concept-rapportage gereed.

Op 16 november heeft een bijeenkomst plaats gevonden met enkele mantelzorgers en op 23 november zijn bevindingen uit het rapport in algemene lijnen besproken met het college. Na verder overleg tussen de rekenkamercommissie en de onderzoekers is op 15 december een concept-eindrapport vastgesteld dat voor ambtelijke wederhoor aan de gemeente Zwijndrecht is voorgelegd.

1.3.3 Onderzoeksopzet

Voor de beantwoording van de onderzoeksvragen zijn de volgende onderzoeksactiviteiten verricht.

1. Documentstudie. Er is een studie gemaakt van de door de ambtelijk contactpersoon als relevant aangegeven beleidsstukken en rapportages (zie bijlage I).
2. Interviews met vertegenwoordigers van de gemeente en maatschappelijke organisaties. In bijlage II worden de gesprekspartners weergegeven.
3. Interview met het college van burgemeester en wethouders.
4. Groepsgesprek met zeven mantelzorgers binnen de gemeente Zwijndrecht.
5. Individuele gesprekken met drie mantelzorgers die niet tijdens het groepsgesprek aanwezig konden zijn.

De verslagen van de interviews zijn geaccordeerd. Daarnaast is door Pro Facto ter algemene oriëntatie een groepsgesprek van de portefeuillehouder met mantelzorgers bijgewoond dat in het kader van de Dag voor de Mantelzorg georganiseerd is door stichting MEE.

Hieronder wordt per deelvraag van het onderzoek aangegeven welke onderzoeksmethode is toegepast.

Deelvraag	Methode
1. Welk beleid heeft de gemeente Zwijndrecht geformuleerd met betrekking tot mantelzorgers?	Documentstudie
2. Wat zijn de doelstellingen van dat beleid?	Documentstudie
3. Wordt het mantelzorgbeleid uitgevoerd conform plan?	Documentstudie Interviews
4. Worden de doelstellingen van het beleid gerealiseerd?	Documentstudie Interviews
5. Hoe past de uitvoering van het mantelzorgbeleid binnen de totale uitvoering van de Wmo en het sociale beleid?	Documentstudie Interviews
6. Zijn er knelpunten in de uitvoering van het mantelzorgbeleid?	Documentstudie Interviews
7. Indien nodig, welke aanbevelingen worden gedaan ter verbetering van het beleid en de beleidsuitvoering?	Analyse van de bevindingen

1.3.4 Afronding PM

Het rapport dat voor u ligt wordt onder embargo aangeboden voor hoor/wederhoor aan het college. Deze reactie zal integraal worden opgenomen in het rapport en op basis van deze reactie zal de commissie haar rapport afronden en aanbieden in de raadsvergadering van 15 maart 2011. Voorafgaand aan deze raadsvergadering zal de commissie op 15 maart om 19.00 een openbare informatieve vergadering beleggen waarin ze dit rapport zal toelichten.

1.4 Situatieschets

Definitie

Mantelzorg wordt in de relevante Zwijndrechtse nota¹ omschreven als *zorg die niet in het kader van een hulpverlenend beroep wordt gegeven aan een hulpbehoevende, maar door één of meerdere leden uit diens directe omgeving, waarbij de zorgverlening direct voortvloeit uit de sociale relatie.*

Mantelzorgondersteuning is de *emotionele, technische en/of praktische ondersteuning en deskundigheidsbevordering bij mantelzorgers. Dit bijvoorbeeld via cursussen bij steunpunten mantelzorg of thuiszorginstellingen, met als doel het vergroten van de draagkracht en het verminderen van de draaglast voor de mantelzorgers.*

Landelijke Cijfers

Uit een onderzoek, uitgevoerd in opdracht van het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) komen de volgende cijfers naar voren over mantelzorg in 2007:²

- *In 2007 gaven 3,5 miljoen mensen hulp aan zieken en gehandicapten; 1,7 miljoen mensen helpen in relatief ernstige zorgsituaties.*
- *1 op de 5 mantelzorgers verzorgt 2 of meer personen.*
- *61% van de mantelzorgers is vrouw;*
- *51% van de mantelzorgers is tussen 45 en 65 jaar.*
- *71% van de mantelzorgers onder 65 jaar combineert de zorgtaken met een betaalde baan.*
- *Werkende mantelzorgers leveren vooral eigen vrije tijd in; formeel verlof wordt alleen ingezet als laatste redmiddel.*
- *In 2007 zijn tussen de 50.000 en 100.000 mantelzorgers (tijdelijk) gestopt met werken of minder gaan werken vanwege het verlenen van mantelzorg.*

¹ Nota Mantelzorgondersteuning in Zwijndrecht, mei 2009, pagina 3.

² Alice de Boer, Marjolein Broese van Groenou, Joost Timmermans, *Mantelzorg: een overzicht van de steun van en aan mantelzorgers*, Den Haag: Sociaal En Cultureel Planbureau, 2009

- 17% van de mantelzorgers (enkele honderdduizenden mensen) is zwaarbelast of overbelast door de mantelzorg; 15% ervaart een achteruitgang van de eigen gezondheid.

Mantelzorg in Zwijndrecht

De gemeente Zwijndrecht werkt op het gebied van de Wmo samen met de buurgemeente Hendrik-Ido-Ambacht. Met deze gemeente heeft zij een gezamenlijk beleidsplan opgesteld voor de periode 2008-2011: *Eigen Haard in de Zwijndrechtse Waard*. Op pagina's 15 en 16 van dat beleidsplan formuleren de beide gemeenten het volgende uitgangskader op het gebied van mantelzorg:

Herkenning en erkenning van de mantelzorgers leidt er toe dat minder mantelzorgers overbelast raken. Mantelzorgers helpen verzorgden beter en langer. Vrijwillige zorgers kunnen mantelzorgers en de professionele zorg ontlasten. We hebben speciale aandacht voor jonge mantelzorgers. Naast mantelzorgers richt dit prestatieveld zich ook op vrijwillige zorgers. We vinden het belangrijk dat er voldoende vrijwillige zorgers zijn om mantelzorgers en professionals te ontlasten.

Het gezamenlijk geformuleerde Wmo-beleid wordt op het onderwerp Mantelzorg door de beide gemeenten afzonderlijk, dus los van elkaar, uitgevoerd. De ambtelijke organisatie geeft aan dat er op het onderwerp jonge Mantelzorgers er een gezamenlijke aanpak is met Dordrecht. Deze aanpak is besproken door de WMO regiegroep³. Er zou een intentie zijn om in de nabije toekomst met de gemeente Hendrik Ido Ambacht nauwer te gaan samen werken op het onderwerp Wmo, inclusief mantelzorgondersteuning. De gemeente Zwijndrecht heeft het Wmo-beleidsplan op dit onderdeel uitgewerkt in de beleidsnota *Mantelzorgondersteuning in Zwijndrecht* van mei 2009. In deze beleidsnota zijn ook de bevindingen meegenomen uit een pilot die gericht was op de ontwikkeling van een wijkgerichte aanpak voor mantelzorgondersteuners. Deze pilot was opgedeeld in vijf onderdelen, verdeeld over de verschillende Drechtsteden.⁴

In Zwijndrecht houdt een aantal maatschappelijke (welzijns)organisaties zich bezig met mantelzorg:⁵

- Stichting MEE is een landelijke organisatie die zich richt op de ondersteuning door middel van informatie en advies op het gebied van lichamelijke, zintuigelijke, of verstandelijke beperkingen en chronische ziekten. MEE heeft een vestiging in Dordrecht die ook actief is in Zwijndrecht. Stichting MEE ontvangt een subsidiebedrag ten behoeve voor de ondersteuning van mantelzorgers.
- *Stichting Welzijn Ouderen Zwijndrecht* (SWOZ). Deze stichting zet zich in voor het welzijn van alle ouderen in de gemeente Zwijndrecht. De SWOZ wil 55-plussers helpen zo lang mogelijk actief en zelfstandig te zijn en vooral om de regie van het leven in eigen handen te houden. Dat doet ze door het organiseren van activiteiten en het geven van advies en informatie.
- *Verpleeghuis Swinhove*, dat ook extramuraal zorg biedt en activiteiten organiseert.
- *Aafje* is een organisatie die actief is in de Drechtsteden en hulpbehoevenden ondersteunt met onder meer thuiszorg, huizen en zorghotels.
- *De Grote Riveren* (sinds medio 2010 Yulius geheten). Dit is een expertiseorganisatie in de regio Zuidwest-Nederland die zich richt op het bieden van zorg in iedere levensfase van cliënten met complexe psychiatrische problematiek.

³ Dit is een ambtelijke werkgroep waar vertegenwoordigers van de verschillende Drechtsteden gemeenten aan deelnemen.

⁴ L. van der Merwe, *Zorg dat je LEF hebt: Mantelzorgondersteuning in de Drechtsteden*, Beleidsadvies Portefeuillehoudersoverleg sociaal Drechtsteden, juli 2008

⁵ Voor een overzicht van het maatschappelijke veld waarin een mantelzorger zich beweegt is een schema opgenomen in bijlage IV

- *Vivera* wordt in de nota *Vivera Zwijndrecht* (9 december 2005) omschreven als “de nieuwe merknaam voor het concept levensloopbestendig wonen” Alle projecten die in het kader van het levensloop bestendig maken van wijken worden uitgevoerd kunnen het label *Vivera* dragen. In het kader van *Vivera* wordt gewerkt aan wijken waarin mensen lang zelfstandig en zelfredzaam kunnen zijn. *Vivera* is een samenwerkingsverband van vijftien partners, waaronder de gemeente, De Grote Rivieren, SWOZ en Swinhove.

Andere organisaties die in het kader van dit onderzoek van belang zijn, zijn de Sociale Dienst Drechtsteden (SDD) en het Centrum Indicatiestelling Zorg (CIZ). De SDD voert voor de Drechtsteden prestatieveld 6 van de Wmo uit (individuele voorzieningen). Ook voor hulpbehoevenden die ondersteund worden door mantelzorgers is dit van belang, omdat het mantelzorgers kan verlichten als de juiste voorzieningen worden verstrekt. Het CIZ verzorgt de indicaties die nodig zijn voor zorg in het kader van de AWBZ. Hieronder vallen persoonlijke verzorging, verpleging, begeleiding, verblijf in een instelling en behandeling. Om de kosten hiervan (deels) vergoed te krijgen, zijn zorgbehoevenden afhankelijk van de indicaties van het CIZ. Daarnaast spelen huisartsen, scholen, sportverenigingen, vrijwilligers, de kerk en familie een rol in vooral de signalering en ondersteuning van (overbelaste) mantelzorgers.

Op dit moment is de stichting MEE de enige organisatie die met gemeentelijke subsidie activiteiten specifiek op het gebied van mantelzorgondersteuning organiseert. De stichting organiseert tevens activiteiten ter ondersteuning van vrijwillige zorg. Niet alleen MEE maar ook andere instellingen ondersteunen mantelzorgers, hierbij valt te denken aan de SWOZ, de Grote Rivieren, vrijwilligersorganisaties, Diensten bij Wonen en Zorg en vele familieorganisaties.

De stichting MEE is één van de lidorganisaties van landelijke stichting Mezzo. De gemeente Zwijndrecht hanteert een constructie van opdrachtgever – opdrachtnemer met de stichting MEE. In een beschikking heeft de gemeente opdracht aan Stichting MEE gegeven tot de uitvoering van de in die beschikking genoemde taken en activiteiten, waarbij de vastgestelde nota Mantelzorgondersteuning als basis geldt. In de beschikking wordt verwezen naar deze nota en is tevens opgenomen dat de nota in bezit is van MEE en met MEE is besproken.

Daarbij gaat het bijvoorbeeld om praktische zaken zoals informatiegidsen, cursussen, telefonische dienstverlening, et cetera. Een belangrijke voorwaarde hierbij is dat MEE hiervoor samenwerkt met lokaal werkende instellingen als SWOZ en Swinhove. MEE is gevraagd, conform de nota, als hoofdaannemer, een aanbod te ontwikkelen met daarin de acties uit de nota voor de lokale activiteiten (66.667 euro 75%). Voor het bedrag van 22.222 euro (25%) levert Stichting MEE (in samenwerking met De Grote Rivieren) een aantal regionale acties. Zij ontvangt hiervoor ook middelen van de andere Drechtsteden gemeenten.

1.5 Dit rapport

De opbouw van dit rapport is als volgt. In hoofdstuk 2 worden het referentiekader van het onderzoek gepresenteerd. Dat bestaat enerzijds uit het normenkader voor het onderzoek en anderzijds uit het beleidskader van de gemeente. De doelen, middelen en actiepunten worden hierbij onderscheiden. Daarmee wordt in hoofdstuk 2 ingegaan op de onderzoeksvragen 1 en 2. In hoofdstuk 3 wordt de praktijk en uitvoering van het mantelzorgbeleid getoetst aan het normenkader. De onderzoeksvragen 3, 4 en 5 worden daarmee behandeld. Hoofdstuk 4 bevat de conclusies en aanbevelingen. De onderzoeksvragen 6 en 7 komen hierin concreet aan de orde. Ook de antwoorden op de overige onderzoeksvragen worden in dat hoofdstuk nog eens op hoofdlijnen weergegeven.

Hoofdstuk 2 Referentiekader

Dit hoofdstuk geeft het referentiekader waarbinnen het onderzoek zal worden uitgevoerd. Dit betreft in de eerste plaats in paragraaf 2.1 het normenkader dat de leidraad vormt voor latere analyse. Het normenkader wordt in paragraaf 2.2 nader ingevuld door een beschrijving van het mantelzorgbeleid (doelen en middelen), dat wordt in paragraaf 2.3 overzichtelijk samengevat en geresumeerd in een integraal overzicht van alle doelen en middelen.

2.1 Normenkader

2.1.1 Het normenkader

Om een heldere analyse te kunnen uitvoeren van de bevindingen aangaande het mantelzorgbeleid in de gemeente Zwijndrecht en de uitvoering ervan, maken we gebruik van een normenkader. Rekenkameronderzoek bestaat doorgaans uit de aspecten rechtmatigheid, doelmatigheid en doeltreffendheid. Dit onderzoek is met name gericht op de rechtmatigheid en de doeltreffendheid van het beleid. Het normenkader is daarom opgebouwd uit twee onderdelen die op deze aspecten ingaan. In de volgende paragrafen in dit hoofdstuk volgt een inhoudelijke beschrijving van het mantelzorgbeleid dat is geformuleerd door de gemeente Zwijndrecht.

2.1.2 Rechtmatigheid

De Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo) is de wet waarin mantelzorgondersteuning wordt geregeld. Hierin worden inhoudelijk geen eisen gesteld aan het mantelzorgbeleid of de uitvoering ervan. In de Wmo zijn de volgende eisen voor gemeenten opgenomen:

1. Er is een beleidsplan opgesteld, waarin de doelstellingen, samenhang van het beleid, resultaten en het waarborgen van de kwaliteit van de uitvoering opgenomen zijn (artikel 3 Wmo)
2. Jaarlijks verschijnt een klanttevredenheidsonderzoek (artikel 9 Wmo)
3. Jaarlijks worden de prestatiegegevens bijgehouden (artikel 9 Wmo)
4. Bij voorbereiding van beleid worden bewoners en belanghebbenden betrokken. (artikel 11 Wmo)

Deze eisen gelden voor de negen prestatievelden binnen de Wmo, dus ook voor mantelzorg. Er zijn geen wettelijke normen die specifiek op mantelzorg betrekking hebben.

2.1.3 Doeltreffendheid

Het onderzoek richt zich nadrukkelijk op de doeltreffendheid van het mantelzorgbeleid, zoals blijkt uit de in paragraaf 1.2 weergegeven onderzoeksvragen. Het lokale beleid vormt daarmee de kern van het normenkader. Aan beleid kan in algemene zin de volgende eisen worden gesteld, die ook gelden voor dit specifieke onderwerp van mantelzorg:

- Er is geschreven en formeel vastgesteld beleid.
- Het beleid is SMART-geformuleerd, dat wil zeggen specifiek, meetbaar, acceptabel, realistisch en tijdsgebonden.
- Er is samenhang met annex beleid

Beleid is geen doel op zich. Het dient uitgevoerd te worden en de beoogde doelen te realiseren. Daarvoor kunnen de volgende normen gesteld worden:

- Het beleid met betrekking tot mantelzorg wordt uitgevoerd conform plan
- De beoogde doelen worden met de uitvoering gerealiseerd.

Dat leidt tot het volgende normenkader.

Rechtmatigheid	<ol style="list-style-type: none">1. Er is een beleidsplan Wmo opgesteld, waarin de doelstellingen, samenhang van het beleid, resultaten en het waarborgen van de kwaliteit van de uitvoering opgenomen zijn. (art. 3 Wmo)2. Jaarlijks verschijnt een klanttevredenheidsonderzoek. (art. 9 Wmo)3. Jaarlijks worden de prestatiegegevens bijgehouden. (art. 9 Wmo)4. Bij voorbereiding van beleid worden bewoners en belanghebbenden betrokken. (art. 11 Wmo)
Doeltreffendheid	<ol style="list-style-type: none">5. Er is geschreven en formeel vastgesteld beleid.6. Het beleid is SMART-geformuleerd, dat wil zeggen specifiek, meetbaar, acceptabel, realistisch en tijdsgebonden.7. Er is samenhang met annex beleid8. Het beleid met betrekking tot mantelzorg wordt uitgevoerd conform plan9. De beoogde doelen worden met de uitvoering gerealiseerd.

2.2 Mantelzorgbeleid

2.2.1 Regionaal beleid en mantelzorg

In een beleidsadvies ten behoeve van het portefeuillehoudersoverleg sociaal Drechtsteden van 3 juli 2008 (ook bekend als de notitie: *Zorg dat je LEF hebt*)⁶ worden voorstellen gedaan voor het ontwikkelen van mantelzorgbeleid op regionaal of lokaal niveau. Dit vloeit voort uit de afspraak tussen de Drechtstedengemeenten om samen te werken op het gebied van beleidsontwikkeling voor mantelzorgondersteuning. De gemeenten erkennen dat mantelzorgondersteuning een lokale taak is, maar hebben wel besloten om gezamenlijk vijf pilots te ontwikkelen om ervaring op te doen met de ontwikkeling van mantelzorgondersteuning.

Er zijn in de voorbereiding op het beleidsadvies onder meer gesprekken gevoerd met de volgende lokale en regionale partners:

- platform mantelzorg Zuid-Holland-Zuid (dat zich inzet voor de collectieve belangen van mantelzorgers in de regio Drechtsteden en Alblasserwaard-Vijfheerenland)
- vertegenwoordigers van de Wmo-adviesraden
- projectleiders van de pilotprojecten
- stichting MEE (dienstenstichting die cliëntondersteuning biedt aan alle mensen met een handicap, functiebeperking of chronische ziekte)
- regiegroep Wmo Drechtsteden (de gemeenten en de Sociale Dienst Drechtsteden komen hierin bijeen om zaken die het lokale niveau overstijgen regionaal af te stemmen en desgewenst gezamenlijk te ontwikkelen).

Uitgangspunt 1: Informatie, advies en signalering op logische plekken en integrale benadering van patiënt en mantelzorger waar risico's op de loer liggen.

Dit uitgangspunt is gebaseerd op het gegeven dat mantelzorg door de vervlechting van emotie en zorg een hoge kwaliteit biedt, maar daardoor ook een hoog risico op overbelasting levert. Daarnaast is mantelzorg een privacygevoelige kwestie waarin onnodige of ongewenste inmenging van de overheid voorkomen dient te worden.

Uitgangspunt 2: De risico's op overbelasting doen zich voornamelijk voor in spilzorgnetwerken. De Drechtsteden zetten zich in hun mantelzorgondersteuningsbeleid voornamelijk in op deze doelgroep.

⁶ L. van der Merwe, *Zorg dat je LEF hebt: Mantelzorgondersteuning in de Drechtsteden*, Beleidsadvies Portefeuillehoudersoverleg sociaal Drechtsteden, juli 2008

Bij de onderbouwing van dit uitgangspunt is een typologie gegeven van vier verschillende mantelzorgnetwerken, waarvan het spilzorgnetwerk er één is. Het spilzorgnetwerk houdt in dat de mantelzorger de spil vormt in het leven van de cliënt. Dit betekent dat zij de zorg (grotendeels) alleen verlenen. Overbelasting vormt in deze netwerken een groot gevaar. Spilmantelzorgers hebben van alle typen mantelzorgers de meest intensieve taak.

De andere mantelzorgnetwerken die worden onderscheiden in het beleidsadvies zijn *gemengde netwerken*, *familienetwerken* en *professionele netwerken*. Gemengd betekent dat er één centrale mantelzorger is die in de rol alszorger naar buiten toe optreedt als manager en assertief is in de benadering van instanties en organisaties die hulp kunnen bieden. Het risico op overbelasting is laag in een gemengd netwerk. In een *familienetwerk* wordt mantelzorg georganiseerd vanuit de familiebanden waarbij de familie de zorg voor de zorgvrager op zich neemt. Professionele zorg wordt vrijwel niet toegelaten. De kans op overbelasting is laag, maar er bestaat wel een risico dat er te laat professionele hulp wordt ingeschakeld als dat echt nodig is. In professionele netwerken is sprake van een strakke taakverdeling tussen de mantelzorger en de professional met een coördinerende taak voor de professional. De kans op overbelasting is hier ook laag.

Uitgangspunt 3: Samen met de zorgpartners in de regio maken we afspraken over patiënten zonder mantelzorgers.

Dit uitgangspunt is gebaseerd op het signaal dat er bij de groep patiënten zonder mantelzorger kans bestaat op vereenzaming van de patiënt. In de aanbevelingen in het advies wordt ingezet op netwerkbijeenkomsten, beleidsbeïnvloeding door spilmantelzorgers, het tegengaan van bureaucratie en het doorbreken van taboes op het bespreken van bepaalde ziektes. In het advies wordt nogmaals duidelijk gemaakt dat mantelzorgbeleid een lokale verantwoordelijkheid is, maar dat bij meerwaarde een regionale aanpak gekozen kan worden. Afgesproken wordt om op vijf gebieden een regionale aanpak te kiezen en daarvoor de in paragraaf 1.4 reeds genoemde pilot te ontwikkelen.

2.2.2 Wmo-beleidsplan

Het uitgangspunt van gemeentelijk beleid op het gebied van mantelzorg is het Wmo-beleid. Dat is vastgelegd in het Beleidsplan Wmo 2008-2011, genaamd *Eigen haard in de Zwijndrechtse Waard*, van 13 mei 2008. Dat is het document dat de basis vormt voor verdere uitvoering en implementatie van het Wmo-beleid in de Zwijndrechtse Waard (Zwijndrecht en Hendrik-Ido-Ambacht). In het beleidsplan wordt de visie verwoord van de voornoemde gemeenten op de maatschappelijke participatie in de regio.

Deze visie luidt als volgt:

Onder maatschappelijke participatie verstaan we een actieve en constructieve deelname aan sociale en informele (en formele) verbanden binnen de mogelijkheden van een individu. Vanuit het perspectief van kwetsbare burgers is deze deelname van belang om een zelfredzame positie te verwerven in de samenleving. Zelfredzaamheid zien wij als voorwaarde voor het kunnen nemen van verantwoordelijkheid voor het eigen leven en die van anderen.

De visie wordt vervolgens uitgebouwd en onderverdeeld in acht samenhangende beleidsdoelstellingen die aangeven welke mogelijkheden de inwoners van de Zwijndrechtse Waard dienen te hebben en te krijgen om te kunnen participeren in de samenleving.

Bij de specifieke behandeling van prestatievelde 4 van de Wmo (mantelzorg) in het beleidsplan *Eigen Haard* heeft de gemeente Zwijndrecht vier ambities verwoord op het gebied van mantelzorg:⁷

1. *De positie van mantelzorg in de keten van maatschappelijke ondersteuning wordt versterkt.*
2. *Sterk inzetten op voorkomen van overbelasting*
3. *Vergroten van de kwaliteit en kwantiteit van vrijwillige inzet*
4. *Inwoners van 18 jaar en jonger verlenen alleen lichte mantelzorg*

De wijze waarop de ambities gerealiseerd moeten worden, wordt globaal beschreven. De eerste ambitie dient te worden verwezenlijkt door de bevordering van de bewustwording van het belang van mantelzorg en vrijwillige zorg in de samenleving. De tweede ambitie vergt een verbetering van de informatie -en adviesvoorziening aan mantelzorgers en vrijwilligers, de verbetering van signalering van overbelasting en het uitbreiden en beschikbaar stellen van dienstverlening voor mantelzorgondersteuning en voldoende passende respijtzorg. De derde ambitie vraagt volgens de beleidsnota Wmo een verbetering van de informatie en de adviesfunctie en de verbetering van de werving van en communicatie met vrijwilligers. De vierde ambitie vereist een verbetering van de signalering van jonge mantelzorgers.

Als concrete actie wordt deelname aan het project mantelzorg en vrijwillige inzet van de Drechtsteden genoemd en er zal overleg plaats vinden met relevante bestaande partners voor de signalering van jonge mantelzorgers. Verder wil men onderzoeken op welke wijze kinderopvang mogelijk is voor mantelzorgers en wordt op regionaal niveau contact onderhouden met de verschillende organisaties die vrijwillige zorg verlenen.

2.2.3 Nota mantelzorgondersteuning

De nota Mantelzorgondersteuning in Zwijndrecht is zoals eerder aangegeven een uitvloeisel van het beleidsplan Wmo 2008-2011. Op basis van de ambities die zijn gesteld in het Wmo-beleidsplan is de nota geformuleerd. Voor het opstellen van de nota is gebruik gemaakt van landelijk onderzoek, desk research door medewerkers van de afdeling Ontwikkeling, de bevindingen van de verschillende regionale pilots in de Drechtsteden, het OCD-onderzoek naar mantelzorgers in de Gemeente Dordrecht. In juli 2009 is de nota Mantelzorg vastgesteld door het College en vervolgens is deze aangeboden aan de Raad.

Het centrale doel van de mantelzorgnota luidt als volgt:

“De ambitie van beleid op mantelzorgondersteuning voor de komende jaren is primair gericht op het voorkomen van overbelasting bij risicodoelelgroepen en secundair gericht op het bereiken van een grotere groep mantelzorgers⁸.”

De uit het doel voortvloeiende resultaten, middelen of subdoelen zijn:

- *Inwoners van Zwijndrecht met een beperking kunnen langer zelfstandig wonen met behoud van kwaliteit van leven*
- *Betere aansluiting tussen mantelzorg en professionele zorg*
- *Waardering voor de mantelzorgers wordt structureel opgenomen binnen het maatregelenpakket.*

Binnen de lokale doelstelling ligt de focus op drie risicodoelelgroepen:

- *Spilmantelzorgers*
- *Jonge mantelzorgers*
- *Familienetwerken*

⁷ De gekozen aanpak van mantelzorg in het beleidsplan Wmo is gebaseerd op het rapport *Mantelzorgen overkomt je* van het Platform Mantelzorgers Zuid-Holland-Zuid.

⁸ Nota Mantelzorgondersteuning in Zwijndrecht, mei 2009, pagina 4.

2.3 *Beleid: doelen, middelen en acties: resumé*

Op basis van de verschillende documenten en vooral de nota *Mantelzorgondersteuning in Zwijndrecht*, kunnen de in de volgende tabel weergegeven doelen onderscheiden worden. Deze tabel vormt een categorisering door Pro Facto van de doelen en activiteiten uit de verschillende plannen. Indien benoemd, worden ook de middelen en acties waarmee de doelen bereikt zouden moeten worden in de tabel weergegeven. In de tabel wordt duidelijk dat bij ongeveer de helft van de middelen geen concrete actiepunten zijn benoemd.

Doel	Middel	Actie
Primair doel: Voorkomen van overbelasting bij (risicodoelgroepen onder) mantelzorgers	Verbetering van signalering van overbelasting	
	Uitbreiden van dienstverlening voor mantelzorgondersteuning door middel van professionele ondersteuning, vrijwillige inzet en respijtzorg.	
	Optimaliseren van toegang tot AWBZ instrumenten.	
	Zoeken naar mogelijkheden voor kinderopvang voor mantelzorgers en vrijwillige zorgers.	
	Meer informatie en advies gericht op vrijwilligers.	
	Vrijwilligers en eerstelijns zorg krijgen cursus.	- Regionaal ingekochte cursus van MEE en De Grote Rivieren (thans Yulius). - MEE ontwikkelt cursusaanbod voor vrijwillige zorgers. - MEE verzorgt opleiding en koppeling van vrijwillige zorg.
	Verbetering van werving van vrijwilligers door faciliteren van lokale vrijwilligers.	
	Zo breed mogelijk aanbod en bekendheid van voorzieningen van de verschillende partners.	
Secundair doel: Het bereiken van een grotere groep mantelzorgers Subdoel hierbij is specifieke aandacht voor de risicodoelgroepen jonge mantelzorgers, familienetwerken en spilman-telzorgers	Streven naar onderlinge samenwerking verschillende partners ten behoeve van mantelzorgers.	- Overleg met vrijwillige zorgorganisaties.
	Verbeteren van informatie en advies.	- MEE geeft mantelzorgkrant en mantelzorggids uit. - MEE verzorgt wijkgebonden informatiebijeenkomsten. - Callcenter MEE verzorgt telefonische informatie en doorverwijzing. - MEE zorgt voor informatie via de media. - MEE verzorgt adviesgesprekken.
	Zo breed mogelijk profileren van ondersteuningsmogelijkheden bij de eerstelijns zorg.	Informatie op de websites van eerstelijnszorginstanties zoals: huisartsen, scholen, kerken, ouderenbonden, et cetera.
	Jonge mantelzorgers, familie-zorgers en spilman-telzorgers actiever benaderen. Bijvoorbeeld door het faciliteren van locaties en manieren om lotgenoten te ontmoeten en de risicodoelgroepen van mantelzorgers te informeren en te ontlasten.	MEE richt het aanbod meer op de risicodoelgroepen zorgt dat het mogelijk is dat mantelzorgers contacten hebben met lotgenoten en in het bijzonder de mantelzorgers van dementerenden.
	Om jonge mantelzorgers te signaleren wordt aangesloten bij bestaande structuren zoals scholen, Bureau Leerplicht en voortijdig schoolverlaten en overige partners.	- Binnen Centrum voor Jeugd en Gezin (CJG) komt jonge mantelzorgers structureel op de agenda. - Informatie komt op plaatsen waar jonge zorgers komen, van coffeeshop tot kerk.
De indicatiestelling Wmo voor jonge mantel-		

	zorgers dient aangepast te worden.	
	Mantelzorgers kunnen financiële ondersteuning krijgen.	- Bekend en toegankelijk maken van het Mantelzorgcompliment (250 euro). Dat is aan te vragen via het Centrum Indicatiestelling Zorg (CIZ) en betaald uit de AWBZ.
	Jaarlijkse dag van de mantelzorgers	- MEE verzorgt een jaarlijkse mantelzorgdag.
	Via platform Diversiteit informatie over benadering allochtone mantelzorgers.	
De positie van mantelzorg in de maatschappelijke keten versterken	Mantelzorgondersteuning afstemmen met de Vivera-activiteiten.	
	Overleg tussen alle relevante, betrokken partijen om koppelingen tussen patiënten en vrijwilligers te vergemakkelijken.	- Voor medewerking van niet-subsidiegerelateerde partijen wordt een convenant opgesteld.
	De gemeente blijft continu in gesprek met partners en betrokkenen (De Wmo-adviesraad is een belangrijke gesprekspartner).	
	MEE gaat structureel in gesprek met de partners over uitvoering en praktijk (knelpunten, signalen, et cetera).	
	Mantelzorgers dienen betrokken te worden bij beleid en de bureaucratie dient te worden teruggedrongen.	
	Er dient betere koppeling en meer begrip te zijn met professionele zorg, zoals thuiszorg.	- MEE verzorgt regionaal ketensamenwerking met regionaal werkende instellingen. - MEE verzorgt een regionale communicatiecampagne voor bekendheid van mantelzorgers bij hulpverleners.

Hoofdstuk 3 Beleid en uitvoering bekeken

In dit hoofdstuk worden het beleid en de uitvoering daarvan getoetst aan de normen. Daarbij wordt wat betreft de opzet van dit hoofdstuk de indeling van het normenkader gevolgd. Eerst wordt ingegaan op de rechtmatigheid (in paragraaf 3.1) en daarna (in paragraaf 3.2) op de doeltreffendheid.

3.1 Rechtmatigheid

De normen die in deze paragraaf worden getoetst, zijn de volgende.

Rechtmatigheid	<ol style="list-style-type: none">1. Er is een beleidsplan Wmo opgesteld, waarin de doelstellingen, samenhang van het beleid, resultaten en het waarborgen van de kwaliteit van de uitvoering opgenomen zijn. (art. 3)2. Jaarlijks verschijnt een klanttevredenheidsonderzoek. (art. 9)3. Jaarlijks worden de prestatiegegevens bijgehouden. (art. 9)4. Bij voorbereiding van beleid worden bewoners en belanghebbenden betrokken. (art. 11)
----------------	---

Norm 1:

Er is een beleidsplan opgesteld, waarin de doelstellingen, samenhang van het beleid, resultaten en het waarborgen van de kwaliteit van de uitvoering opgenomen zijn.

De gemeente Zwijndrecht heeft in samenwerking met de gemeente Hendrik-Ido-Ambacht een beleidsplan Wmo opgesteld conform artikel 3 van de Wmo, getiteld *Eigen haard in de Zwijndrechtse Waard*. Dat beleidsplan bevat de doelstellingen en gewenste resultaten van het beleid voor alle prestatievelden, waaronder dus ook met betrekking tot mantelzorg, alsmede een passage over verantwoording, evaluatie en communicatie. Hiermee wordt voldaan aan de eisen in artikel 3.

Evaluatie van beleid en verantwoording van de financiën zijn formeel vastgelegd in de beschikking aan MEE voor de bijdrage van het jaar 2010. Hierin is vastgelegd dat op basis van het jaarverslag en de jaarrekening bekeken wordt of de bijdrage rechtmatig werd verleend of dat er gronden zijn voor geheel of gedeeltelijke terugvordering van het budget.

Norm 2.

Jaarlijks verschijnt een klanttevredenheidsonderzoek (artikel 9 Wmo).

De gemeente Zwijndrecht participeert in de jaarlijkse Klanttevredenheidsonderzoek WMO van de SGBO waarin gemeenten de klanttevredenheid onder de aanvragers van maatschappelijke ondersteuning (waaronder mantelzorg) laten meten. Voor het jaar 2011 wordt momenteel overwogen om op basis van artikel 9 WMO voor een ander soort onderzoek te kiezen. Overweging hierbij is de behoefte aan meer maatwerk als input voor beleid.

Norm 3.

Jaarlijks worden de prestatiegegevens bijgehouden (artikel 9 Wmo).

De gemeente Zwijndrecht houdt jaarlijks de prestatiegegevens op het gebied van maatschappelijke ondersteuning bij conform artikel 9 Wmo. In de nota *Eigen haard in de Zwijndrechtse Waard. Tussenevaluatie en vooruitblik in Zwijndrecht* van 14 december 2009 wordt het volgende gesteld: "Deze notitie is een tussentijdse evaluatie van de Wmo waarin we de prestaties tot nu toe evalueren." In de beschikking zijn prestaties opgenomen, gebaseerd op de nota Mantelzorgondersteuning en gebaseerd op afspraken uit het voorgaande jaar. Er

worden echter geen specifieke prestaties met betrekking tot mantelzorg gerapporteerd. De verantwoording van stichting MEE aan de gemeente kan ook niet als zodanig aangemerkt worden. Dit betreft een inputverantwoording (aantal bestede uren) en deels een overzicht van ondernomen activiteiten.

Er vindt verantwoording plaats van resultaten/ prestaties. Per kwartaal vinden gesprekken plaats met leidinggevende / coördinator van MEE en beleidsmedewerker om stand van zaken door te spreken (prognose resultaten, signalen, knelpunten etc). De vastgestelde nota Mantelzorgondersteuning is hierbij leidend en dient als basis voor de gesprekken. Tijdens het kwartaalgesprek in oktober 2010 is ondermeer afgesproken dat er een verbeteringslag moet plaatsvinden op ondermeer de wijze van rapportage van het jaarverslag en de subsidieaanvraag.

Norm 4.

Bij voorbereiding van beleid worden bewoners en belanghebbenden betrokken (artikel 11 Wmo).

De Wmo verwijst naar artikel 150 Gemeentewet voor de betrokkenheid van bewoners en belanghebbenden bij beleid. Dat betekent concreet dat de gemeente een inspraakverordening dient te hebben, waarin is geregeld op welke wijze bewoners en belanghebbenden bij beleid worden betrokken. De gemeente Zwijndrecht heeft inderdaad een inspraakverordening.

De Wmo-adviesraad was met een lid vertegenwoordigd in de werkgroep die het beleidsplan voorbereid heeft. Daarnaast heeft de gemeente bij het opstellen van het beleidsplan Wmo verschillende bijeenkomsten gehouden waarin de maatschappelijke partners hun visie op het te ontwikkelen beleid konden geven. Hierbij heeft de gemeente zich volgens diverse respondenten laagdrempelig en als partner opgesteld. Men had het gevoel "hun ei kwijt te kunnen". De gemeente voert geregeld gesprekken met professionals, waaronder thuiszorgorganisatie, om het gemeentelijk beleid te analyseren als input voor de evaluatie en toekomstig beleid.

3.2 Doeltreffendheid

Met betrekking tot de doeltreffendheid van het mantelzorgbeleid zijn de volgende normen opgesteld.

Doeltreffendheid	5. Er is geschreven en formeel vastgesteld beleid. 6. Het beleid is SMART-geformuleerd, dat wil zeggen specifiek, meetbaar, acceptabel, realistisch en tijdsgebonden. 7. Er is samenhang met annex beleid 8. Het beleid met betrekking tot mantelzorg wordt uitgevoerd conform plan 9. De beoogde doelen worden met de uitvoering gerealiseerd.
-------------------------	--

Norm 5.

Er is geschreven en formeel vastgesteld mantelzorgbeleid.

De gemeente Zwijndrecht heeft beleid geformuleerd op het gebied van mantelzorg in het *Beleidsplan Wmo* onder prestatieveld 4 en in de *Nota Mantelzorgondersteuning*. Het beleid is primair gericht op het voorkomen van overbelasting bij risicodoelgroepen en secundair op het bereiken van een grotere groep mantelzorgers.

Het Beleidsplan Wmo is in 2007 opgesteld voor de periode 2008-2011 en vastgesteld door het college op 25 maart 2008 en ingediend als raadsvoorstel op 13 mei 2008.⁹ Voortvloeiend uit het beleidsplan is de Nota Mantelzorgondersteuning opgesteld in mei 2009 en bij college-

⁹ Raadsstuk 2008-216: *WMO-beleidsplan Zwijndrechtse Waard*

besluit van 7 juli 2009 aangenomen.¹⁰ Op 9 juli heeft het college de gemeenteraad hierover per brief geïnformeerd.¹¹ De nota met bijbehorende raadsbrief is de raad aangeboden maar niet inhoudelijk in de gemeenteraad behandeld.

Norm 6.

Het beleid is SMART geformuleerd, dat wil zeggen Specifiek, Meetbaar, Acceptabel, Realistisch en Tijdsgebonden.

Het beleid is, zoals in het vorige hoofdstuk blijkt, uiteen te leggen in doelen, middelen en acties. Per hoofddoel geven we aan in welke mate deze SMART geformuleerd zijn.

De middelen zijn soms ook aan te merken als (sub)doelen. Een voorbeeld hiervan betreft 'verbetering van signalering van overbelasting' als middel om de overbelasting bij risicodoelgroepen te voorkomen. Om die reden hebben we van deze middelen ook in kaart gebracht in hoeverre ze SMART geformuleerd zijn. Omwille van de overzichtelijkheid en leesbaarheid van dit rapport, is dit opgenomen in bijlage V bij dit rapport. In de hoofdtekst volstaan we met een score op een schaal van 1 tot en met 5 van de mate van SMART-heid van deze middelen.

Doel 1: voorkomen van overbelasting bij (risicodoelgroepen onder) mantelzorgers

Specifiek? Nee, het doel is niet helder en concreet.

Meetbaar? Ja, maar niet eenvoudig. Het percentage mantelzorgers in de Drechtsteden bedroeg in 2005 12% van de bevolking (GGD ZHZ: Gezondheidsmonitor 2006). Er zijn geen cijfers beschikbaar voor Zwijndrecht.

Acceptabel? Ja, het draagvlak ervoor is groot bij de geïnterviewde respondenten.

Realistisch? Nee. Het lijkt een illusie om te denken dat overbelasting helemaal voorkomen kan worden.

Tijdsgebonden? Nee. Er wordt niet aangegeven wanneer het gerealiseerd zou moeten zijn.

SMART-score van de middelen: 2,2 (op een schaal van 1 tot 5, zie bijlage V)

Doel 2: het bereiken van een grotere groep mantelzorgers, met specifieke aandacht voor de risicodoelgroepen jonge mantelzorgers, familienetwerken en spilmantelzorgers

Specifiek? Nee, een term als "een grotere groep" is vaag. Hoe groot moet die groep minstens worden?

Meetbaar? Nee. Niet alleen is onduidelijk hoe groot die "grotere groep" dient te zijn, ook is niet duidelijk hoe groot die groep in de uitgangssituatie was. Acceptabel? Ja, het draagvlak ervoor is groot bij de geïnterviewde respondenten

Realistisch? Ja.

Tijdsgebonden? Nee. Er wordt niet aangegeven wanneer het gerealiseerd zou moeten zijn.

SMART-score van de middelen: 2,8 (op een schaal van 1 tot 5, zie bijlage V)

Doel 3: De positie van mantelzorg in de maatschappelijke keten versterken.

Specifiek? Nee, termen als "de positie van" en "versterken" zijn vaag.

Meetbaar? Nee. Niet alleen zijn de termen vaag, ook is niet duidelijk wat of hoe de positie van mantelzorg in de maatschappelijke keten was.

Acceptabel? Ja, het draagvlak ervoor is groot bij de geïnterviewde respondenten

Realistisch? Ja.

Tijdsgebonden? Nee. Er wordt niet aangegeven wanneer het gerealiseerd zou moeten zijn.

SMART-score van de middelen: 3,3 (op een schaal van 1 tot 5, zie bijlage V)

¹⁰ Collegebesluit 2009-7274: *Mantelzorgondersteuning in Zwijndrecht herzien 7 juli*

¹¹ Stukkenlijst gemeenteraad van 9 juli 2009.

Wij stellen vast dat de doelen en middelen vrijwel altijd acceptabel en realistisch zijn. Ze zijn echter meestal niet specifiek, meetbaar en tijdsgebonden. Er worden vaak geen specifieke en (daardoor) niet meetbare (sub)doelen gesteld in termen als “verbeteren”, “uitbreiden” en “meer”. Daar wordt dus uitgegaan van een bepaalde uitgangssituatie, die echter niet geconcretiseerd is en waarvan ook niet als doelstelling is opgenomen dat die geconcretiseerd gaat worden. Daardoor kan meestal ook niet gemeten en beoordeeld worden of na verloop van tijd inderdaad sprake is van “beter” of “meer”. Ook worden intentionele of vage termen gebezigd als “streven naar”, “optimaliseren” en “zo breed mogelijk”. Dit duidt op het werken met een inspannings- in plaats van een resultaat oriëntatie.

Norm 7.

Er is samenhang met annex beleid.

De gemeente Zwijndrecht heeft in het beleidsplan Wmo een algemene visie geformuleerd die uitgaat van maatschappelijke participatie. De verschillende prestatievelden vormen de annexe beleidsgebieden die tezamen met het mantelzorgbeleid tot doel hebben om alle burgers optimaal te kunnen laten deelnemen aan de maatschappij. Mantelzorgbeleid past dus binnen een bredere samenhangende visie. In het mantelzorgbeleid is evenwel geen koppeling met annexe onderwerpen die betrekking hebben op de Wmo, bijvoorbeeld met de prestatievelden 3 (het geven van informatie en advies in het Wmo-loket) en 6 (individuele voorzeningen).

Op onderdelen is afstemming op verschillende beleidsterreinen. Binnen het uitvoeringsprogramma Depressiepreventie (uitvoerder GGD) is voor de gemeente Zwijndrecht mantelzorgondersteuning opgenomen in het onderdeel Huiskamerprojecten. Vanuit de SWOZ (gesubsidieerd door de gemeente Zwijndrecht) worden signalerende huisbezoeken afgelegd gericht op 75-plussers in Zwijndrecht, waarbij mantelzorg onderdeel is.

Voor de samenhang van het mantelzorgbeleid (prestatieveld 4 in de Wmo) met andere prestatievelden kan het een nadeel zijn dat er gezamenlijk is besloten om de Wmo-indicatiestellingen onder te brengen bij de SDD. Juist bij huisbezoeken in het kader van indicatiestellingen kan de situatie van de cliënt in totale samenhang worden voorzien, waarbij bijvoorbeeld kan blijken dat iemand die een rolstoel aanvraagt, ook behoefte heeft aan mantelzorgondersteuning. AWBZ-indicaties geschieden landelijk door het CIZ. Doordat de indicatiestellingen in Zwijndrecht uitgevoerd worden door organisaties die niet gericht zijn op de Wmo als geheel, maar op specifieke onderdelen daarvan (niet zijnde mantelzorg), kan een dergelijke integrale blik verloren gaan. In enkele gesprekken is dat ook aangegeven.

Norm 8.

Het beleid met betrekking tot mantelzorg wordt uitgevoerd conform plan.

Zoals uit het voorgaande is gebleken, zijn de doelen en daarmee samenhangende middelen (in de praktijk vaak aan te merken als subdoelen) meestal niet specifiek, niet meetbaar en niet tijdgebonden. Bovendien wordt de uitvoering niet concreet gemonitord. Voor de middelen in onderstaande tabellen kan daarom veelal alleen op basis van meningen, ervaringen en oordelen van de gesprekspartners een indicatie worden gegeven. In onderstaande tabel zijn de concreet benoemde actiepunten aangegeven als →.

Doel 1: voorkomen van overbelasting bij (risicodoelgroepen onder) mantelzorgers		
Middelen	Volgens plan?	Toelichting
1. Verbetering van signalering van overbelasting	Deels	Er zijn acties en activiteiten ondernomen om de signalering te verbeteren, bijvoorbeeld door huisartsen en scholen hierbij te betrekken. In hoeverre dat resultaat heeft, is nu onbekend.
2. Uitbreiden van dienstverlening voor mantelzorgondersteuning door middel van	Niet te beoordelen	De ‘uitbreiding’ is nu niet te beoordelen.

professionele ondersteuning, vrijwillige inzet en respijtzorg		
3. Optimaliseren van toegang tot AWBZ instrumenten	Onbekend	Concrete aanwijzingen dat de toegang tot de AWBZ is "geoptimaliseerd" zijn er niet.
4. Zoeken naar mogelijkheden voor kinderopvang voor mantelzorgers en vrijwilligers	n.v.t.	De optie om kinderopvang mogelijk te maken is onderzocht door de gemeente. De uitkomst is dat er geen behoefte is aan dergelijke ondersteuning, zo blijkt uit de begeleidende brief aan de gemeenteraad bij het mantelzorgbeleid.
5. Meer informatie en advies gericht op vrijwilligers	Deels.	Er zijn cursussen gericht op vrijwilligers. Of dit overeenkomstig het doel is ("meer informatie") is niet bekend. Deze bijeenkomsten zijn gericht om vrijwilligers meer deskundig te maken middels gerichte informatie aan te bieden en vrijwilligers te adviseren op praktijkervaringen
6. Cursus voor vrijwilligers en eerstelijnszorg → MEE ontwikkelt en verzorgt cursussen en tevens opleiding en koppeling van vrijwillige zorg	Ja	Er worden daadwerkelijk cursussen aangeboden door MEE voor vrijwilligers, professionals en eerstelijnszorg op het gebied van innovatie, deskundigheid en communicatie
7. Verbetering van werving van vrijwilligers door het faciliteren van lokale vrijwilligers	Nee	Er is geen duidelijke indicatie van specifieke aandacht voor de verbetering van de werving van vrijwilligers
8. Zo breed mogelijk aanbod en bekendheid van voorzieningen van de verschillende partners	Deels	In interviews met welzijnsinstellingen wordt aangegeven dat de verschillende partners in de keten goed op de hoogte zijn van elkaars voorzieningen. Uit de (groeps)gesprekken met mantelzorgers komt echter het beeld naar voren dat (het takenpakket van) de verschillende relevante maatschappelijke organisaties niet algemeen bekend is.
9. Streven naar onderlinge samenwerking met verschillende partners ten behoeve van de mantelzorg.	Deels	De gemeente streeft Wmo-breed naar onderlinge samenwerking, bijvoorbeeld binnen Vivera. De samenwerking tussen de gemeente en de maatschappelijke organisaties is volgens geïnterviewde betrokkenen goed te noemen. Opmerkelijk is echter wel dat MEE niet een van de partners binnen Vivera is, een voor mantelzorg relevant samenwerkingsverband.

Doel 2: het bereiken van een grotere groep mantelzorgers, met specifieke aandacht voor de risicodoelelgroepen jonge mantelzorgers, familienetwerken en spilmantelzorgers

Middelen	Volgens plan?	Toelichting
1. Verbeteren van informatie en advies → MEE geeft mantelzorgmagazine uit → MEE verzorgt bijeenkomsten → MEE verzorgt informatie in de media → MEE verzorgt adviesgesprekken	Deels	Stichting MEE is actief in het informeren en adviseren van mantelzorgers. Dat doet zij onder meer door middel van de in de linkerkolom genoemde activiteiten. Uit de (groeps)gesprekken met mantelzorgers is echter gebleken dat de informatie de mantelzorgers niet altijd bereikt.
2. Zo breed mogelijk profileren van ondersteuningsmogelijkheden bij de eerstelijnszorg → Informatie op websites van eerstelijns zorginstanties zoals huisartsen, kerken, ouderenbonden	Nee	Uit de interviews komt naar voren dat op verschillende manieren uitvoering wordt gegeven aan de profilering bij de eerstelijns zorg. MEE verzorgt bijvoorbeeld specifiek informatie aan huisartsen. Uit een quick scan van sites van huisartsen, kerken en ouderenbonden blijkt echter dat op deze sites niet of nauwelijks informatie over mantelzorg te vinden is.

3. Jonge mantelzorgers, familiezoekers en spilmantelzorgers actiever benaderen, onder meer door het faciliteren van locaties en manieren om lotgenoten te ontmoeten en de risicodoelgroepen van mantelzorgers te informeren en te ontlasten → MEE richt het aanbod op risicodoelgroepen en zorgt dat het mogelijk is dat mantelzorgers contacten hebben met lotgenoten.	Deels	Stichting MEE is actief in de benadering van de groep jonge mantelzorgers. Dat geldt niet specifiek voor familie- en spilmantelzorgers. Wel zorgt MEE voor mogelijkheden voor mantelzorgers om lotgenoten te ontmoeten.
4. Om jonge mantelzorgers te signaleren wordt aangesloten bij bestaande structuren zoals scholen, Bureau Leerplicht en voortijdig schoolverlaten en overige partners. → Binnen het nog te realiseren Centrum voor Jeugd en Gezin komt de jonge mantelzorger structureel op de agenda → Informatie komt op plekken waar jonge mantelzorgers komen, van coffeeshop tot kerk	Deels	Het Centrum voor Jeugd en Gezin bestaat nog niet in Zwijndrecht. Uit de interviews kwam naar voren dat de intentie is om aan te sluiten bij bestaande structuren, zoals – naast de genoemde – ook huisartsen. Verschillende gesprekspartners gaven aan dat ze een actieve inzet van MEE bemerkten ten opzichte van jonge mantelzorgers. Deze doelgroep is pas kort als specifieke risicogroep in beeld. Uit de ambtelijke hoor-wederhoor kwam naar voren dat MEE betrokken wordt bij de implementatie van CJG en dat de aanpak jonge mantelzorgers in samenwerking met H.I. Ambacht en Dordrecht een aparte opdracht aan twee organisaties is geworden.
5. Jaarlijkse dag van de mantelzorgers	Ja	De jaarlijkse dag van de mantelzorger wordt in de regio Drechtsteden georganiseerd door MEE.
6. Mantelzorgers kunnen financiële ondersteuning krijgen → Bekend en toegankelijk maken van het mantelzorgcompliment. Aan te vragen via het CIZ.	Ja	Uit de gesprekken met mantelzorgers en organisaties blijkt dat het Mantelzorgcompliment bekend lijkt te zijn bij de doelgroep. Over de daadwerkelijke toegankelijkheid ervan zijn in de gesprekken echter wisselende geluiden naar voren gekomen. Sommige gebruikers hebben geen problemen ervaren om het Compliment te bemachtigen, andere hekelden de administratieve rompslomp die de aanvraag met zich meebracht.
7. De indicatiestelling Wmo voor jonge mantelzorgers dient aangepast te worden	Nee	Dat is nog niet gebeurd.
8. Via platform Diversiteit informatie over benadering allochtone mantelzorgers	Nee	Het platform diversiteit is in januari 2010 opgeheven door haar leden.

Doel 3: De positie van mantelzorg in de maatschappelijke keten versterken.

Middelen	Volgens plan?	Toelichting
1. Mantelzorgondersteuning afstemmen met de Vivera-activiteiten	Deels	Dit is een speerpunt van de gesprekken tussen de gemeente en MEE. Binnen Vivera is volgens de gesprekspartners sprake van afstemming van de activiteiten met mantelzorgondersteuning.
2. Overleg tussen alle relevante, betrokken partijen om koppelingen tussen patiënten en vrijwilligers te vergemakkelijken. → Voor medewerking van niet gesubsidieerde partijen wordt een convenant opgesteld.	Nee	Uit de beschikbare informatie en de interviews komt naar voren dat er geen sprake is van een convenant. Ook is niet duidelijk of koppelingen tussen patiënten en vrijwilligers vergemakkelijkt zijn.
3. Er dient betere koppeling met en meer begrip te zijn voor professionele zorg zoals thuiszorg → MEE verzorgt regionale ketensamenwerking en een regionale communicatiecampagne	Ja.	MEE heeft een campagne opgezet met als onderwerp communicatie.

4. De gemeente blijft continu in gesprek met partners en betrokkenen (De Wmo-adviesraad is een belangrijke gesprekspartner)	Ja	Zowel met MEE als met de verschillende maatschappelijke partners heeft de gemeente regelmatig contact. De Wmo-adviesraad ervaart de gemeente als open en laagdrempelig. De gemeente is volgens de Adviesraad ontvankelijk voor advies.
5. MEE gaat structureel in gesprek met de partners over uitvoering en praktijk (knelpunten, signalen, etcetera)	Deels	Meerdere geïnterviewden gaven aan dat MEE op uitvoerend niveau frequente contacten met de partners in het veld heeft, zoals Aafje en Swinhove. Uit diezelfde gesprekken kwam niet expliciet naar voren dat op beleidsmatig niveau ook een dergelijk frequent contact bestaat. MEE is bijvoorbeeld niet een van de partners van Vivera.
6. Mantelzorgers dienen betrokken te worden bij beleid en de bureaucratie dient te worden teruggedrongen	Deels	Enerzijds worden mantelzorgers wel bij het beleid betrokken. Via de Wmo-adviesraad, waarin enkele mantelzorgers zitting hebben, kunnen zij meepraten over beleid. Het terugdringen van bureaucratie is door geen van de gesprekspartners buiten de gemeente zelf genoemd als een doel van de gemeente waarvan zij iets hebben gemerkt in de uitvoering. Juist de wijze van aanvragen via digitale formulieren werd genoemd als een gebied waar nog een voordeel viel te behalen op dat gebied.

Wij constateren dat concrete actiepunten (aangeduid als →) doorgaans zijn uitgevoerd. Wat betreft de middelen geldt dat de realisatie ervan verschilt.

Norm 9.

De beoogde doelen worden met de uitvoering gerealiseerd.

Zoals aangegeven, zijn de doelen vaak niet SMART geformuleerd en zijn ze vooral niet specifiek en meetbaar. Net als bij de middelen het geval was, is ook met betrekking tot de relatie van de doelen alleen in algemene bewoordingen en op basis van ‘zachte informatie’ zoals oordelen en meningen van betrokkenen, een beoordeling te maken. Dat gebeurt hieronder per primair doel. Een complicatie bij de beoordeling van de doelrealisatie is overigens dat het beleid in 2009 is vastgesteld en dat de uitvoering derhalve nog vorm en inhoud moet krijgen. In het licht van deze ex durante evaluatie is het daarom nog te vroeg om een oordeel te vellen over het geheel van de beleidsuitvoering en de mate van realisatie van de doelen. De gemeente heeft ervoor gekozen de specifiek voor mantelzorgbeleid gereserveerde middelen in te zetten via subsidiering van stichting MEE. In hoeverre deze subsidiering en de relatie opdrachtgever - opdrachtnemer doeltreffend is, is in dit onderzoek niet te beoordelen. Dit omdat niet vastgesteld kan worden in hoeverre de gestelde doelen gerealiseerd zijn en dat dit al helemaal niet in dit stadium, kort na de beleidsvaststelling, kan plaats vinden. Geconstateerd kan worden dat de lijnen tussen gemeente en MEE kort zijn, dat frequent informeel en formeel contact en overleg plaatsvindt en dat de concrete activiteiten die MEE op basis van de beschikking zou verrichten daadwerkelijk zijn uitgevoerd.

Doel 1: voorkomen van overbelasting bij (risicodoelgroepen onder) mantelzorgers

Als we het doel opvatten als het streven naar een kleiner aantal overbelaste mantelzorgers of een geringere overbelasting van bestaande mantelzorgers, is over de realisatie ervan geen goed oordeel te geven. Gesprekspartners geven aan dat in individuele gevallen van (overbelaste) mantelzorgers die zich bij een van de instellingen melden informatie en advies op maat kan worden geleverd. Mantelzorgers hebben echter, zo blijkt uit de (groeps)gesprekken, in de praktijk vooral behoefte aan ondersteuning in de (thuis)zorg of respijtzorg..

Doel 2: het bereiken van een grotere groep mantelzorgers, met specifieke aandacht voor de risicodoelelgroepen jonge mantelzorgers, familienetwerken en spilmantelzorgers

Het beleidsdoel is niet SMART geformuleerd, zodat niet concreet kan worden aangegeven of het gehaald is. De in het kader van dat doel geplande concrete acties zijn bijna alle uitgevoerd. De gemeente toonde zich echter in het geval van MEE dermate ontevreden over het aantal bereikte c.q. geregistreerde mantelzorgers, dat een deel van de subsidie over 2008 en 2009 is teruggevorderd. Overigens is in de acties en activiteiten in het kader van dit doel geen specifieke aandacht voor familienetwerken en spilmantelzorgers. Die is er wel voor jonge mantelzorgers.

Uit de (groeps)gesprekken met mantelzorgers komt het beeld naar voren dat de mantelzorgers niet alleen moeilijk bereikt worden, maar dat het voor mantelzorgers ook niet duidelijk is waar men zoal terecht kan als het gaat om mantelzorg. Niet alle organisaties en hun taken en werkzaamheden zijn bij de geïnterviewde mantelzorgers bekend. Een centraal aanspreek- en verwijspunt voor mantelzorgers, bijvoorbeeld bij de gemeente, wordt door de geïnterviewde mantelzorgers gemist.

Doel 3: De positie van mantelzorg in de maatschappelijke keten versterken.

Ook dit doel is niet SMART geformuleerd. De uitgangssituatie is bijvoorbeeld niet bekend, dus kan niet worden beoordeeld of de positie van mantelzorg in de maatschappelijke keten 'versterkt' is. Het exacte doel is zelfs voor meerdere interpretaties vatbaar. In dit onderzoek wordt het, mede gezien de aan het doel gerelateerde middelen en actiepunten, opgevat als de keten van activiteiten van verschillende organisaties, gericht op mantelzorg(ers).

Hoofdstuk 4 Conclusie en aanbevelingen

4.1 Conclusie

De volgende onderzoeksvraag staat in dit rapport centraal:

Op welke wijze geeft de gemeente invulling aan het ondersteunen van mantelzorgers en is de uitvoering doeltreffend?

Deze centrale vraag valt uiteen in een aantal deelvragen. In deze paragraaf wordt ingegaan op de verschillende deelvragen.

1. *Welk beleid heeft de gemeente Zwijndrecht geformuleerd met betrekking tot mantelzorgers?*

De gemeente heeft in het Wmo-beleidsplan voor de periode 2008-2011 beleid geformuleerd voor prestatievelid 4, te weten mantelzorg. De gemeente heeft daarbij aangegeven dat het geformuleerde beleid verder uitgewerkt diende te worden. Zij heeft het mantelzorgbeleid, mede gebaseerd op de uitkomsten van een regionaal pilotproject, uitgewerkt in een nota mantelzorgondersteuning.

2. *Wat zijn de doelstellingen van dat beleid?*

De gemeente Zwijndrecht formuleert zowel in het Wmo-beleidsplan als in de nota mantelzorgondersteuning enkele doelen. Het beleid tezamen genomen komt dat in totaal neer op drie centrale doelstellingen:

- Voorkomen van overbelasting bij (risicodoelgroepen onder) mantelzorgers
- Het bereiken van een grotere groep mantelzorgers
 - Subdoel hierbij is specifieke aandacht voor de risicodoelgroepen jonge mantelzorgers, familienetwerken en spilmantelzorgers
- De positie van mantelzorg in de maatschappelijke keten versterken

Zij formuleert meerdere maatregelen om de doelstellingen te realiseren. Een substantieel deel van deze maatregelen ontbeert echter een concrete formulering, ze zijn niet altijd SMART. Daardoor lijkt een flink aantal maatregelen meer op subdoelen dan op concrete middelen en actiepunten.

3. *Wordt het mantelzorgbeleid uitgevoerd conform plan?*

Voor het grootste deel waar de gemeente haar beleid concreet heeft geformuleerd vindt de uitvoering plaats volgens plan. Van de maatregelen waarbij geen concrete acties zijn geformuleerd is geen duidelijk beeld van de uitvoering. Dat geldt met name voor de maatregelen die zijn geformuleerd voor de eerste twee doelstellingen.

4. *Worden de doelstellingen van het beleid gerealiseerd?*

Van alle drie de doelstellingen kan worden gezegd dat het niet duidelijk is of ze zijn gerealiseerd. De oorzaak hiervoor is met name gelegen in het feit dat de doelen niet SMART genoeg zijn geformuleerd. Er is geen uitgangssituatie met een concrete nulmeting. Daardoor valt niet te controleren of het uitgevoerde beleid heeft geleid tot het voorkomen van overbelasting, het bereiken van een grotere groep mantelzorgers of dat de positie van mantelzorg in de keten is versterkt.

Een andere reden waardoor het bereiken van doelstellingen lastig is te meten, is gelegen in de ongreepbaarheid van de doelgroep. Mantelzorgers en met name jonge mantelzorgers en spilmantelzorgers vormen een groep die zowel bij de gemeente als bij de verschillende zorg -en welzijnsinstanties niet tot zeer beperkt in beeld is. Con-

creet beleid formuleren om een dergelijke doelgroep te bereiken en te ondersteunen is geen eenvoudige opgave.

5. *Hoe past de uitvoering van het mantelzorgbeleid binnen de totale uitvoering van de Wmo en het sociale beleid?*

Mantelzorgondersteuning maakt integraal deel uit van de Wmo. Het zou participatie in de maatschappij mogelijk moeten maken voor zwaarbelaste mantelzorgers die anders in een isolement dreigen te raken. Mantelzorg en participatie zijn beleidsmatig geïntegreerd.

Deze onderzoeksvraag raakt ook aan de samenwerking in de zorgketen en de samenwerking tussen de verschillende maatschappelijke organisaties onderling. De samenwerking is volgens de gemeente en deze organisaties zelf op beleidsniveau adequaat en op uitvoerend niveau doorgaans ook goed te noemen. Toch merken de geïnterviewde mantelzorgers zelf op dat niet inzichtelijk is welke organisaties er zijn en wat die organisaties kunnen betekenen voor cliënten en mantelzorgers. Het ontbreekt aan een centraal en gemakkelijk vindbaar aanspreekpunt dat ervoor zorgt dat vragen over mantelzorg op de juiste wijze worden doorgevoerd en gestroomlijnd.

6. *Zijn er knelpunten in de uitvoering van het mantelzorgbeleid?*

Het voorgaande beschouwend valt een aantal knelpunten te definiëren bij de uitvoering van het mantelzorgbeleid.

- De doelen met betrekking tot het mantelzorgbeleid zijn niet SMART geformuleerd. Ook ontbreekt het aan een concrete nulmeting. Daardoor is het lastig om duidelijke, concrete en meetbare maatregelen te formuleren om verbeteringen op het gebied van mantelzorgondersteuning te formuleren. In het verlengde daarvan zijn de prestatiegegevens met betrekking tot mantelzorg niet inzichtelijk.
- De doelgroep mantelzorgers treedt niet snel op de voorgrond en vraagt niet eenvoudig om hulp. Daardoor is het lastig om de juiste personen te vinden en de juiste instrumenten te kiezen/in te zetten.
- Het is voor (de geïnterviewde) mantelzorgers niet inzichtelijk welke organisaties er zijn en wat die organisaties kunnen betekenen voor cliënten en mantelzorgers. Het ontbreekt aan een centraal en gemakkelijk vindbaar aanspreekpunt dat ervoor zorgt dat vragen over mantelzorg op de juiste wijze worden doorgevoerd en gestroomlijnd.
- Met uitzondering van prestatieveld 5 (maatschappelijke participatie) is er geen duidelijke koppeling van mantelzorg met andere prestatievelden.

Centrale onderzoeksvraag

Op welke wijze geeft de gemeente invulling aan het ondersteunen van mantelzorgers en is de uitvoering doeltreffend?

Het antwoord op de centrale onderzoeksvraag valt uiteen in twee delen. Enerzijds de invulling aan de ondersteuning van mantelzorgers en anderzijds de doeltreffendheid van de uitvoering.

De invulling die de gemeente geeft aan het ondersteunen van mantelzorgers is in de basis vastgelegd in een beleidsplan en uitgewerkt in een nota. In die beleidsstukken heeft de gemeente een scala aan maatregelen geformuleerd die zijn gericht op de ondersteuning van mantelzorgers. De maatregelen zijn in beginsel duidelijk en getuigen van betrokkenheid en voeling met het onderwerp mantelzorg. Door een op onderdelen niet concrete en meetbare formulering is het echter onduidelijk op welke wijze resultaten zichtbaar worden. Dat heeft

directe invloed op het tweede deel van de centrale onderzoeksvraag, de doeltreffendheid van de uitvoering.

De uitvoering van de ondersteuning ligt voornamelijk in handen van verschillende zorg -en welzijnsorganisaties, waarvan stichting MEE de voornaamste partij is die mantelzorgondersteuning uitvoert. De gemeente heeft een regierol op afstand, de praktische invulling van het beleid ligt bij de opdrachtnemende organisatie. Waar de gemeente specifieke maatregelen en activiteiten specifiek heeft belegd bij de Stichting MEE of een andere organisatie, is het beleid waarneembaar concreet uitgevoerd. Of de juiste instrumenten (activiteiten, middelen) worden en ingezet en of (daarmee) de doelen in enigerlei mate zijn bereikt is echter onduidelijk, omdat een nulmeting voor het beleid ontbreekt.

4.2 Aanbevelingen

Indien nodig, welke aanbevelingen worden gedaan ter verbetering van het beleid en de beleidsuitvoering?

Vooropgesteld kan worden dat de gemeente zich laagdrempelig, toegankelijk en ambitieus opstelt op het gebied van zorgondersteuning en maatschappelijke participatie, getuige onder meer het project Vivera. Mantelzorg is echter een lastig onderwerp, het betreft een doelgroep waarvan slechts het topje van de ijsberg zichtbaar is.

De gemeente is van goede wil, bovendien maakt mantelzorgondersteuning nog niet heel lang onderdeel uit van het gemeentelijk beleid. Toch ziet de rekenkamercommissie nog enkele mogelijkheden om de gemeente te adviseren in de verdere evaluatie en ontwikkeling van het beleid op het gebied van mantelzorgondersteuning.

Aanbevelingen

- Maak prestatiegegevens over mantelzorgondersteuning beschikbaar en inzichtelijk, vanuit een concrete uitgangssituatie op basis waarvan je kunt meten of het gevoerde beleid daadwerkelijk effect bereikt en koppel hieraan specifieke en (beter) meetbare resultaten, die in een gezonde verhouding staan tot het beoogde resultaat. Nu wordt alleen de uitvoering gemeten (realisatie van activiteiten en inzet van middelen) en niet het resultaat.
- Zorg voor een herkenbaar aanspreekpunt met een gidsfunctie voor mantelzorgers, bij voorkeur binnen de gemeente. Dit aanspreekpunt is op de hoogte van de verschillende maatschappelijke organisaties en hun mogelijkheden en kan zo bijvoorbeeld direct contacten leggen met scholen voor het 'in kaart brengen' van jonge mantelzorgers.
- Integreer mantelzorg(ers) nadrukkelijker binnen de algemene kaders van de Wmo. Let daarbij specifiek op de Zwijndrechtse situatie waarin vrijwilligersorganisaties en Vivera een belangrijke rol spelen.
- Kies aanvullend op de algemene uitvoeringsactiviteiten periodiek voor een door de mantelzorgers zelf aangedragen maatregel. Hierbij is te denken aan het organiseren van respijtzorg.

Hoofdstuk 5 Reactie van het college

de Rekenkamercommissie

Onderwerp	Van/behandeld door	Datum
Conceptrapport onderzoek naar mantelzorgondersteuning in Zwijndrecht	Myra Zeldenrust	6 februari 2011
Uw kenmerk/schrijven	Ons nummer	Verzenddatum
20110126		

Geachte commissie,

Met uw brief van 26 januari 2011 verzoekt u ons te reageren op het concept rapport "Mantelzorgen een quick scan" van de Rekenkamercommissie. Met deze brief reageren wij op uw verzoek.

In het Rekenkamercommissie onderzoek naar mantelzorgondersteuning treffen wij informatie aan om mee te nemen in de doorontwikkeling van ons beleid. Voor een belangrijk deel kunnen we ons vinden in de bevindingen en conclusies. Met name de aanbevelingen kunnen we meenemen in de doorontwikkeling van ons mantelzorgbeleid.

In zijn algemeenheid is naar onze mening het Rekenkamercommissie onderzoek een weinig inhoudelijk maar een overwegend technisch document geworden. In deze brief geven wij u onze reactie op die conclusies (hoofdstuk 4) waarbij wij aanvullende opmerkingen kwijt willen.

Conclusie 1

Welk beleid heeft de gemeente Zwijndrecht geformuleerd met betrekking tot mantelzorgers?

De gemeente heeft in het Wmo-beleidsplan voor de periode 2008-2011 beleid geformuleerd voor prestatievelid 4, te weten mantelzorg. De gemeente heeft daarbij aangegeven dat het geformuleerde beleid verder uitgewerkt diende te worden. Zij heeft het mantelzorgbeleid, mede gebaseerd op de uitkomsten van een regionaal pilotproject, uitgewerkt in een nota mantelzorgondersteuning.

Reactie

Momenteel wordt mantelzorgbeleid verder ontwikkeld. De uitkomsten van het onderzoek worden nadrukkelijk meegenomen in de ontwikkeling van de WMO nota voor de periode 2012-2015.

Conclusie 2

De gemeente formuleert meerdere maatregelen om de doelstellingen te realiseren. Een substantieel deel van deze maatregelen ontbeert echter een concrete formulering, ze zijn niet altijd SMART. Daardoor lijkt een flink aantal maatregelen meer op subdoelen dan op concrete middelen en actiepunten.

Reactie:

Wij zien in dat een aantal doelstellingen meer smart geformuleerd kunnen worden. Met betrekking tot de formulering van de maatregelen hebben wij er voor gekozen deze op onderdelen enigszins terughoudend te formuleren, daar verdere invulling hiervan aan de uitvoerder is. Wij kiezen er voor om een duidelijke opdracht te verstrekken maar niet op de stoel van de uitvoerder te zitten. Wij formuleren wat we willen en welke doelen we nastreven en in afstemming met de opdrachtnemer maken we afspraken over welke activiteiten daarbij horen. We volgen daarbij de systematiek van Beleidsgestuurde Contractfinanciering.

Conclusie 3

Wordt het mantelzorgbeleid uitgevoerd conform plan?

Voor het grootste deel waar de gemeente haar beleid concreet heeft geformuleerd vindt de uitvoering plaats volgens plan. Van de maatregelen waarbij geen concrete acties zijn geformuleerd is geen duidelijk beeld van de uitvoering. Dat geldt met name voor de maatregelen die zijn geformuleerd voor de eerste twee doelstellingen.

Reactie:

Wij zien dit anders. De praktische uitvoering van de twee doelstellingen ('Inwoners van Zwijndrecht met een beperking hebben de mogelijkheid, langer zelfstandig te wonen, waarbij de kwaliteit van hun leven behouden blijft', en 'Een betere aansluiting ontstaat tussen mantelzorg en professionele zorg') is onderdeel van het beschreven pakket aan maatregelen. In dit pakket is een aantal heel concrete acties opgesomd, ter uitvoering van de doelstellingen. Van mantelzorgkrant, centraal aanspreekpunt voor informatie en advies (click/call/face), cursusaanbod voor vrijwilligers en 1^e lijns professionals. Een aantal acties is minder concreet uitgeschreven, omdat wij verdere invulling hiervan overlaten aan de uitvoerende partij (opdrachtnemer).

Conclusie 4

Worden de doelstellingen van het beleid gerealiseerd?

Van alle drie de doelstellingen kan worden gezegd dat het niet duidelijk is of ze zijn gerealiseerd. De oorzaak hiervoor is met name gelegen in het feit dat de doelen niet SMART genoeg zijn geformuleerd. Er is geen uitgangssituatie met een concrete nulmeting. Daardoor valt niet te controleren of het uitgevoerde beleid heeft geleid tot het voorkomen van overbelasting, het bereiken van een grotere groep mantelzorgers of dat de positie van mantelzorg in de keten is versterkt.

Reactie:

In de mantelzorgnota wordt geconstateerd dat de ramingen van het aantal inwoners dat mantelzorger is uiteenlopen. De cijfers lopen uiteen van 12% (gezondheidsmonitor GGD) tot 19% (Tympaan) van de volwassenen. De gegevens van een nulmeting zeggen wel iets maar de cijfers liggen erg ver uit elkaar en zijn daarmee niet betrouwbaar genoeg. Op basis van een onbetrouwbare nulmeting is het vervolgens lastig iets te concluderen over de effecten van het beleid. In onze beschikking zijn daarom ook prestaties op onderdelen geformuleerd die een groei vereisen ten opzichte van behaalde prestaties van het voorgaande jaar.

Het onderzoek constateert dat mantelzorgondersteuning een nieuwe taak is voor de gemeente en dat daarbij het onderzoek is uitgevoerd gedurende de beleidsperiode zelf (ex-durende onderzoek). Momenteel, bij het afsluiten van het 1e jaar uitvoering van nieuw beleid, is het inderdaad te vroeg om te constateren of het uitgevoerde beleid heeft geleid tot voorkomen van overbelasting, het bereiken van een grotere groep mantelzorgers of dat de positie van de mantelzorgers in de keten is versterkt. Dat is aan de start van het onderzoek ook als ambtelijke opmerking meegegeven.

Conclusie 5

Hoe past de uitvoering van het mantelzorgbeleid binnen de totale uitvoering van de Wmo en het sociale beleid?

Mantelzorgondersteuning maakt integraal deel uit van de Wmo. Het zou participatie in de maatschappij mogelijk moeten maken voor zwaarbelaste mantelzorgers die anders in een isolement dreigen te raken. Mantelzorg en participatie zijn beleidsmatig geïntegreerd. Deze onderzoeksvraag raakt ook aan de samenwerking in de zorgketen en de samenwerking tussen de verschillende maatschappelijke organisaties onderling. De samenwerking is volgens de gemeente en deze organisaties zelf op beleidsniveau adequaat en op uitvoerend niveau doorgaans ook goed te noemen. Toch merken de geïnterviewde mantelzorgers zelf op dat niet inzichtelijk is welke organisaties er zijn en wat die organisaties kunnen betekenen voor cliënten en mantelzorgers. Het ontbreekt aan een centraal en gemakkelijk vindbaar aanspreekpunt dat ervoor zorgt dat vragen over mantelzorg op de juiste wijze worden doorgevoerd en gestroomlijnd.

Reactie:

Wij delen de mening van de Rekenkamercommissie dat mantelzorgondersteuning integraal deel uitmaakt van de WMO.

Met betrekking tot de samenwerking in de zorgketen verwijzen we naar de nota 'Bereikbare ondersteuning voor individuele inwoners'. Hierin is mantelzorgondersteuning integraal onderdeel van de WMO opgenomen. We formuleren in deze nota een aanpak om ondersteuning beter bereikbaar te maken voor onze inwoners. Doel is dat iedere Zwijndrechtenaar, of zijn of haar mantelzorger, weet waar hij of zij informatie en advies over ondersteuning kan krijgen als hij of zij belemmerd is in het participeren in de maatschappij. Insteek van deze nota is dat inwoners hun informatie, advies en ondersteuning halen bij personen uit vertrouwde netwerken (meerdere gidsfuncties) die binnen de organisaties functioneren ten behoeve van inwoners.

Conclusie 6

Zijn er knelpunten in de uitvoering van het mantelzorgbeleid?

Het voorgaande beschouwend valt een aantal knelpunten te definiëren bij de uitvoering van het mantelzorgbeleid.

- Het is voor (de geïnterviewde) mantelzorgers niet inzichtelijk welke organisaties er zijn en wat die organisaties kunnen betekenen voor cliënten en mantelzorgers. Het ontbreekt aan een centraal en gemakkelijk vindbaar aanspreekpunt dat ervoor zorgt dat vragen over mantelzorg op de juiste wijze worden doorgevoerd en gestroomlijnd.

Reactie:

Voor de groep waarvoor het niet inzichtelijkheid is zullen wij onderzoeken hoe wij de inzichtelijkheid kunnen verbeteren. Wat ons betreft ligt het geschetste beeld echter wel wat genuanceerder dan in het rapport wordt voorgesteld. Ons streven is dat mantelzorgers inzichtelijk hebben tot welke organisaties zij zich kunnen wenden voor informatie en advies. Een substantieel deel van de doelgroep, en in dit geval ook de geïnterviewden, was wel positief over de bereikbaarheid van het aanbod rondom mantelzorgondersteuning en gemeentelijk beleid. Een deel echter ook niet.

- Met uitzondering van prestatieveld 5 (maatschappelijke participatie) is er geen duidelijke koppeling van mantelzorg met andere prestatievelden.

Reactie:

Wij beseffen dat er geen duidelijke koppeling is met andere prestatievelden. Wel zijn er raakvlakken met de verschillende prestatievelden en mantelzorgondersteuning. Met onderstaande voorbeelden willen we deze raakvlakken illustreren.

- *In de uitvoering van het beleid is er een koppeling met Prestatieveld 2 (op preventie gerichte ondersteuning van jeugdigen met problemen met opgroeien en van ouders met problemen met opvoeden) en mantelzorgondersteuning. Met de invulling van de Zwijndrechtse variant van het Centrum voor Jeugd en Gezin komt de jonge mantelzorger structureel op de agenda.*
- *Met de eerder aangehaalde nota 'Bereikbare ondersteuning voor individuele inwoners' is de basis terug te vinden in Prestatieveld 3 (het geven van informatie, advies en cliëntondersteuning).*
- *De doelstelling van de nota Mantelzorgondersteuning is afgeleid van prestatieveld 5 (Participatie van - en voorzieningen voor mensen met een beperking); Door overbelasting van mantelzorgers te voorkomen wordt indirect de deelname aan het maatschappelijke verkeer bevorderd en het bevorderen van het zelfstandig functioneren van mensen met een beperking of een chronisch psychisch probleem of een psychosociaal probleem.*
- *Prestatieveld 6 betreft het verlenen van voorzieningen aan mensen met een beperking of een chronisch psychisch probleem ten behoeve van het behoud van hun zelfstandig functioneren of hun deelname aan het maatschappelijke verkeer. In ons indicatiebeleid ligt het primaat bij verhuizen, bij een aanvraag van financiële tegemoetkoming voor aanpassing van de woning. Maar, passend binnen prestatieveld 6, kan van het verhuisprimaat worden afgeweken indien verhuizing negatieve gevolgen heeft voor de uitoefening van de zorgtaken door de mantelzorger (contra indicatie).*
- *Met de aansluiting met het onderwerp mantelzorg en mantelzorgondersteuning aan het uitvoeringsprogramma Depressiepreventie en deskundigheidsbevordering in samenwerking met Yulius, is de koppeling mantelzorgondersteuning en prestatieveld 8 (Het bevorderen van openbare geestelijke gezondheidszorg) wat ons betreft een feit.*

Centrale onderzoeksvraag

Zij formuleert meerdere maatregelen om de doelstellingen te realiseren. Een substantieel deel van deze maatregelen ontbeert echter een concrete formulering, ze zijn niet altijd SMART. Daardoor lijkt een flink aantal maatregelen meer op subdoelen dan op concrete middelen en actiepunten.

Reactie:

De verschillende ramingen van het aantal inwoners dat mantelzorger is lopen uiteen (van 12% tot 19%), deze cijfers zijn niet betrouwbaar genoeg. Het is een lastige opgave om op basis van deze cijfers iets te concluderen over de effecten van het beleid. In onze beschikking zijn daarom ook prestaties op onderdelen geformuleerd die een groei vereisen ten opzichte van behaalde prestaties van het voorgaande jaar.

Wij vertrouwen erop dat wij met deze schriftelijke reactie aan uw verzoek hebben voldaan. Zoals gezegd zullen wij een aantal bevindingen meenemen in de ontwikkeling van het te ontwikkelen Wmo beleid 2012-2015, waarin mantelzorg een belangrijke plek inneemt.

Wij wensen u veel succes met de afronding van uw rapportage en hopen daaraan met deze reactie een constructieve bijdrage te hebben geleverd.

Hoogachtend,
burgemeester en wethouders

De secretaris

De burgemeester

Met vriendelijke groet,

Myra Zeldenrust

Hoofdstuk 6 Nawoord rekenkamercommissie

We zijn verheugd dat het college zich in grote lijnen herkent in de conclusies. De rekenkamercommissie waardeert het dat de uitkomsten een plek krijgen in de actualisatie van het WMO-beleid vanaf 2012.

De commissie vindt het jammer dat het college zich niet expliciet uitspreekt over de aanbevelingen, temeer omdat wij hier als commissie zelf concrete punten zien die tot een vergrote effectiviteit van de uitvoering van het beleid kunnen leiden.

De commissie adviseert de raad om kaderstellend aan de voorkant van de actualisatie van het WMO-beleid vanaf 2012 op basis van ons rapport een discussie te voeren over ambities, concrete doelen en in te zetten instrumenten en maatregelen.

De rekenkamercommissie adviseert de raad en het college om in overleg te gaan om inventieve oplossingen te vinden voor respijtzorg.

Bijlage I: Geraadpleegde documenten

- Beleidsplan Wet Maatschappelijke Ondersteuning 2008-2011 voor de Zwijndrechtse Waard: *Eigen Haard in de Zwijndrechtse Waard vastgesteld maart 2008*
- Beschikking subsidieverlening MEE 2010
- A. de Boer, M. Broese van Groenou, J. Timmermans, *Mantelzorg: een overzicht van de steun van en aan mantelzorgers*, Den Haag: Sociaal En Cultureel Planbureau, 2009.
- Collegebesluit 2009-7274: Mantelzorgondersteuning in Zwijndrecht, herzien 7 juli
- Jaarrapportages met betrekking tot verantwoording van de subsidie mantelzorg- en vrijwilligersondersteuning aan MEE in de gemeente Zwijndrecht (2008 en 2009)
- L. van de Merwe, M. Zeldenrust, *Nota mantelzorgondersteuning in Zwijndrecht*, Zwijndrecht: vastgesteld juli 2009.
- L. van de Merwe, *Mantelzorgondersteuning Drechtsteden: Eindevaluatie Pilotprojecten*, oktober 2009.
- L. van der Merwe, *Zorg dat je LEF hebt: Mantelzorgondersteuning in de Drechtsteden*, Beleidsadvies Portefeuillehoudersoverleg sociaal Drechtsteden, juli 2008.
- Raadstuk 2008-216: WMO-beleidsplan Zwijndrechtse Waard
- Stukkenlijst gemeenteraad van 9 juli 2009
- Tussenevaluatie en vooruitblik Wmo beleidsplan en Zwijndrechtse aanpak pakketmaatregel AWBZ, december 2009.

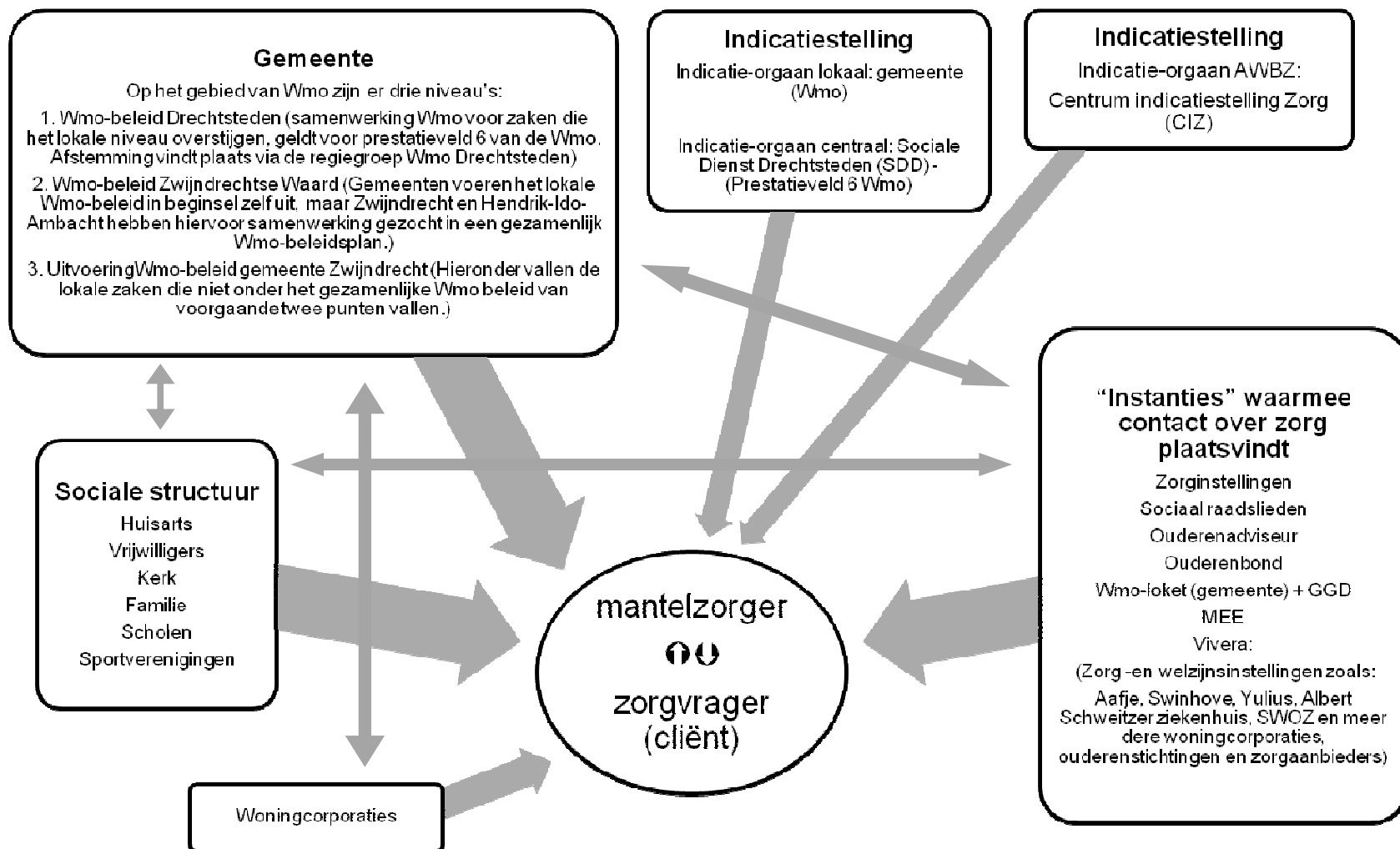
Bijlage II: Lijst van gesprekspartners

- Directeur Swinhove groep
- Consulent Stichting MEE
- Voorzitter Wmo-regiegroep regio Drechtsteden
- Voorzitter Wmo-adviesraad
- Coördinator mantelzorg -en vrijwilligersondersteuning MEE Drechtsteden
- Programmamanager/afdelingshoofd gemeente Zwijndrecht
- Voorzitter Unie van Vrijwilligers
- Extern adviseur Stichting Opmaat
- Wethouders gemeente Zwijndrecht
- Beleidsadviseur Swinhove groep
- Regiomanager Stichting MEE Drechtsteden
- Beleidsmedewerker gemeente Zwijndrecht)

Bijlage III: Verklarende woordenlijst:

- AWBZ: Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten. Een volksverzekering voor ziektekosten. Het gaat om kosten die hoog kunnen oplopen en die de eigen zorgverzekering niet vergoedt.
- CIZ: Het Centrum indicatiestelling zorg (CIZ) beoordeelt of iemand recht heeft op professionele hulp bij verpleging en verzorging wegens ziekte, handicap en ouderdom: de indicatiestelling.
- CVTM-regeling: De CVTM-regeling was een landelijke gericht op de ondersteuning van onder andere mantelzorg, de regeling is komen te vervallen per 1 januari 2007.
- Familienetwerk: In een familienetwerk wordt mantelzorg georganiseerd vanuit de familiebanden waarbij de familie de zorg voor de zorgvrager op zich neemt .
- Indicatiestelling: Zie CIZ
- Mantelzorg: zorg die niet wordt gegeven door professionele zorgverleners, maar door directe leden (mantelzorgers) uit het sociale netwerk van een hulpbehoevende.
- MEE: Stichting MEE is een landelijke organisatie die zich richt op de ondersteuning door middel van informatie en advies op het gebied van lichamelijke, zintuigelijke, of verstandelijke beperkingen en chronische ziekten. MEE heeft een vestiging in Dordrecht die ook actief is in Zwijndrecht.
- Mezzo: Landelijke vereniging voor mantelzorgers en vrijwilligerszorg
- Respijtzorg: Respijtzorg is de tijdelijke en volledige overname van de zorg van een mantelzorger met het doel om die mantelzorger vrijaf te geven.
- Spilmantelzorger: Zie spilzorgnetwerk
- Spilzorgnetwerk: Het spilzorgnetwerk houdt in dat de mantelzorger de spil vormt in het leven van de cliënt, het gaat dan om een spilmantelzorger. Dit betekent dat zij de zorg (grotendeels) alleen verlenen.
- Vivera: Vivera is een samenwerkingsverband gericht op levensloopbestendig wonen van vijftien partners, waaronder de gemeente Zwijndrecht, De Grote Rivieren, SWOZ en Swinhove.
- Wmo: De Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo) zorgt ervoor dat iedereen kan meedoen aan de maatschappij en zelfstandig kan blijven wonen. Het gaat bijvoorbeeld om mensen met beperkingen door ouderdom of handicap of een chronisch psychisch probleem.
- Wmo-adviesraad: Een adviesraad bestaande uit burgers die een afspiegeling vormen van de negen prestatievelden van de Wmo. De raad geeft gevraagd en ongevraagd advies aan het college van B&W over het Wmo-beleid.

Bijlage IV: Overzicht maatschappelijke omgeving mantelzorgers:

Bijlage V: Smartscores mantelzorgbeleid

Doel	Middel	S	M	A	R	T	Score
Primair doel: Voorkomen van overbelasting bij (risicodoelgroepen onder) mantelzorgers	1. Verbetering van signalering van overbelasting	-	-	x	x	-	2
	2. Uitbreiden van dienstverlening voor mantelzorgondersteuning door middel van professionele ondersteuning en vrijwillige inzet	-	-	x	x	-	2
	3. Optimaliseren van toegang tot AWBZ instrumenten	-	-	x	x	-	2
	4. Zoeken naar mogelijkheden voor kinderopvang voor mantelzorgers en vrijwillige zorgers	-	-	x	x	-	2
	5. Meer informatie en advies gericht op vrijwilligers	-	-	x	x	-	2
	6. Vrijwilligers en eerstelijns zorg krijgen cursus	x	x	x	x	-	4
	7. Verbetering van werving van vrijwilligers door faciliteren van lokale vrijwilligers	-	-	x	x	-	2
	8. Zo breed mogelijk aanbod en bekendheid van voorzieningen van de verschillende partners	-	-	x	x	-	2
	9. Streven naar onderlinge samenwerking verschillende partners ten behoeve van mantelzorger	-		x	x	-	2
SMART-score 20/9 = 2,2		1	1	9	9	0	20

Doel	Middel	S	M	A	R	T	Score
Secundair doel: Het bereiken van een grotere groep mantelzorgers Subdoel hierbij is specifieke aandacht voor de risicogroepen jonge mantelzorgers, familienetwerken en spilman- telzorgers	1. Verbeteren van informatie en advies	-	-	x	x	-	2
	2. Zo breed mogelijk profileren van ondersteuningsmogelijkheden bij de eerstelijns zorg	-	-	x	x	-	2
	3. Jonge mantelzorgers, familie-zorgers en spil-mantelzorgers actiever benaderen	-	-	x	x	-	2
	4. Faciliteren van locaties en manieren om lotgenoten te ontmoeten en de risicogroepen van mantelzorgers te informeren en te ontlasten	-	-	x	x	-	2
	5. Om jonge mantelzorgers te signaleren wordt aangesloten bij bestaande structuren zoals scholen, Bureau Leerplicht en voortijdig schoolverlaten en overige partners.	x	x	x	x	-	4
	6. De indicatiestelling Wmo voor jonge mantelzorgers dient aangepast te worden	-	-	x	x	-	2
	7. Jaarlijkse dag van de mantelzorgers	x	x	x	x	x	5
	8. Mantelzorgers kunnen financiële ondersteuning krijgen	-	-	x	x	-	2
	9. Via platform Diversiteit informatie over benadering allochtone mantelzorgers	x	x	x	x	-	4
SMART-score 25/9 = 2,8		3	3	9	9	0	25

Doel	Middel	S	M	A	R	T	Score
De positie van mantelzorg in de maatschappelijke keten versterken	1. Mantelzorgondersteuning afstemmen met de Vivera-activiteiten	-	-	x	x	-	2
	2. Overleg tussen alle relevante, betrokken partijen.	x	x	x	-	-	3
	3. Jaarlijkse dag van de mantelzorgers	x	x	x	X	x	5
	4. Mantelzorgers kunnen financiële ondersteuning krijgen	-	-	x	x	-	2
	5. De gemeente blijft continu in gesprek met partners en betrokkenen (De Wmo-adviesraad is een belangrijke gesprekspartner)	x	X	x	x	-	4
	6. MEE gaat structureel in gesprek met de partners over uitvoering en praktijk (knelpunten, signalen, etcetera)	x	X	x	x	-	4
	7. Mantelzorgers dienen betrokken te worden bij beleid en de bureaucratie dient te worden teruggedrongen.	X	X	x	x	-	4
	8. Er dient betere koppeling en meer begrip te zijn met professionele zorg zoals thuiszorg	-	-	x	x	-	2
SMART-score 26/8 = 3,3		5	5	8	7	1	26

Bijlage VI: Reactie op ambtelijke hoor- wederhoor (algemeen)

Opmerking	Toelichting rekenkamercommissie
MEE heeft afgelopen jaar een positieve reactie gekregen om tot Vivera toe te treden.	(Nog) niet overgenomen. Vraag is of er voorwaarden verbonden zijn aan toetreding tot Vivera en hoe MEE gereageerd heeft op de uitnodiging
Hoe verhoudt dit zich tot de tekst op pagina 4 "in Zwijndrecht houdt een aantal maatschappelijke (welzijns)organisaties zich bezig met mantelzorg" en met de tekst hieronder?	Aangegeven is dat MEE activiteiten organiseert met gemeentelijke subsidie.
In dit verband wordt altijd de afweging gemaakt tussen sturing en controle aan de ene kant en vertrouwen en verantwoordelijkheid aan de andere kant.	Is geen feitelijke toevoeging.
In de nota is een pakket van maatregelen opgenomen dat zich richt op informatie, advies en begeleiding, emotionele steun, educatie, praktische hulp, respijtzorg, financiële tegemoetkoming en materiële hulp.	Is ten overvloede.
Alle opmerkingen in de tabel in hoofdstuk 2	Hoofdstuk 2 is gericht op de informatie uit de verkregen documenten. De in het wederhoor geplaatste opmerkingen lijken er op te wijzen dat er diverse nieuwe ontwikkelingen zijn dan wel dat er discrepanties zijn tussen de stukken en de werkelijkheid. In een aparte tabel hierna zullen de opmerkingen opgenomen worden. Ze worden niet meegenomen in het rapport maar wel weergegeven als discussiepunten.
Opmerking in hoofdstuk 3.1 onder norm 3 over "evaluatie van beleid ..."	Is verplaatst naar de tekst onder norm 1 in dezelfde paragraaf.
Opmerkingen in hoofdstuk 3.2 onder norm 6	Niet overgenomen aangezien de opmerkingen naar oordeel van de rekenkamercommissie niet voldoende relevant en/of feitelijk zijn. Zo is er bijv. een duidelijk verschil tussen de overeenkomst (voor een jaar) versus het beleidsplan (langere termijn). De passage over "In de nota is aangegeven dat we ... daarbij behorende middelen ." gaat over intenties en het 'rond' maken van de beleidscyclus.
Opmerkingen in hoofdstuk 3.2 onder norm 7	De opmerking over "De doelen moeten behaald ... benoemen in de nota." wordt niet overgenomen omdat dat hier niet aan de orde is. De opmerking over "In de nota is ... gesprekken plaats met betrokkenen." juicht de rekenkamercommissie toe maar is hier niet op zijn plaats. Daar waar in de tabel 'nog' geplaatst is als toevoeging is dat woord omgezet in 'nu' om het punt in de tijd van het onderzoek te markeren. De overige opmerkingen in de tabellen (m.u.v. de opmerking over vrijwilligersbijeenkomsten en de informatie over de aanpak jonge mantelzorgers) zijn niet overgenomen. Deze punten hadden hier geen zeggingskracht, waren al eerder aangedragen of leidden tot aanvullende vragen.

Bijlage VII Reactie op ambtelijke hoor- weder (tabel paragraaf 3.2)

Doel	Middel	Actie	Opmerking ambtelijke wederhoor
Primair doel: Voorkomen van overbelasting bij (risicodoelgroepen onder) mantelzorgers	Verbetering van signalering van overbelasting		Hiertoe wordt deskundigheidsbevordering ingezet voor professionals en vrijwilligers. Dit gebeurt in samenwerking met Yulius (regionaal). Eén van de doelen van de deskundigheidsbevordering is voorkoming van overbelasting van de mantelzorger.
	Uitbreiden van dienstverlening voor mantelzorgondersteuning door middel van professionele ondersteuning, vrijwillige inzet en respijtzorg.		Een van de doelen van deskundigheidsbevordering, is dat mantelzorgers, vrijwilligers en professionals elkaar weten te vinden en bondgenoten in de zorg zijn. Hiertoe wordt het zicht op het hulpaanbod breder ingezet.
	Optimaliseren van toegang tot AWBZ instrumenten.		
	Zoeken naar mogelijkheden voor kinderopvang voor mantelzorgers en vrijwillige zorgers.		De optie om kinderopvang mogelijk te maken is onderzocht door de gemeente. De uitkomst is dat er geen behoefte is aan dergelijke ondersteuning. Hierover is de raad geïnformeerd per brief (juni 2009).
	Meer informatie en advies gericht op vrijwilligers.		Specifiek voor vrijwilligers en vrijwilligersorganisaties zijn bijeenkomsten georganiseerd gericht op deskundigheidsbevordering. Deze bijeenkomsten zijn gericht om vrijwilligers meer deskundig te maken middels gerichte informatie aan te bieden en vrijwilligers te adviseren op praktijkervaringen.
	Vrijwilligers en eerstelijns zorg krijgen cursus.	<ul style="list-style-type: none"> - Regionaal ingekochte cursus van MEE en De Grote Rivieren (thans Yulius). - MEE ontwikkelt cursus-aanbod voor vrijwillige zorgers. - MEE verzorgt opleiding en koppeling van vrijwillige zorg. 	
	Verbetering van werving van vrijwilligers door faciliteren van lokale vrijwilligers.		Individuele vrijwilligersbegeleiding, waarbij de nieuwe vrijwilliger persoonlijk door een MEE-medewerker wordt begeleid wordt afgebouwd in 2010 en gehonoreerd tot 1 juli 2010. Inzet aantal uren personeel is te hoog. Dit betekent overigens niet dat het subsidiebedrag over 2010 wordt bijgesteld.

	Zo breed mogelijk aanbod en bekendheid van voorzieningen van de verschillende partners.		Verschillende acties op gebied van communicatie zijn ontwikkeld. Vanuit de gemeente bijvoorbeeld aangestuurd op meer publiciteit, waarbij het aanbod van MEE en andere partners meer zichtbaar wordt. Dit heeft inmiddels geresulteerd in concrete aanvragen.
	Streven naar onderlinge samenwerking verschillende partners ten behoeve van mantelzorgers.	- Overleg met vrijwillige zorgorganisaties.	
Secundair doel:	Verbeteren van informatie en advies.	- MEE geeft mantelzorgkrant en mantelzorggids uit. - MEE verzorgt wijkgebonden informatiebijeenkomsten. - Callcenter MEE verzorgt telefonische informatie en doorverwijzing. - MEE zorgt voor informatie via de media. - MEE verzorgt adviesgesprekken.	
Het bereiken van een grotere groep mantelzorgers			
Subdoel hierbij is specifieke aandacht voor de risicodoelgroepen jonge mantelzorgers, familienetwerken en spil-mantelzorgers			
	Zo breed mogelijk profileren van ondersteuningsmogelijkheden bij de eerstelijns zorg.	Informatie op de websites van eerstelijnszorginstaties zoals: huisartsen, scholen, kerken, ouderenbonden, et cetera.	
	Jonge mantelzorgers, familiezoekers en spil-mantelzorgers actiever benaderen. Bijvoorbeeld door het faciliteren van locaties en manieren om lotgenoten te ontmoeten en de risicodoelgroepen van mantelzorgers te informeren en te ontlasten.	MEE richt het aanbod meer op de risicodoelgroepen zorgt dat het mogelijk is dat mantelzorgers contacten hebben met lotgenoten en in het bijzonder de mantelzorgers van dementerenden.	
	Om jonge mantelzorgers te signaleren wordt aangesloten bij bestaande structuren zoals scholen, Bureau Leerplicht en voortijdig schoolverlaten en overige partners.	- Binnen Centrum voor Jeugd en Gezin (CJG) komt jonge mantelzorgers structureel op de agenda. - Informatie komt op plaatsen waar jonge zorgers komen, van coffeeshop tot kerk.	-Gemeente Zwijndrecht, Ambacht en Dordrecht hebben een gezamenlijk aanpak t.b.v. jonge mantelzorgers, besproken in de WMO regiegroep Drechtsteden. De opdracht wordt uitgevoerd door PJ Partners en CMO Stimulans. Basis van de opdracht zijn de drie nota's van de drie gemeenten en toegevoegde waarde voor MEE. -Op de website voor jongeren (Cilio) en in de Combinatie is regelmatig informatie geplaatst voor jonge mantelzorgers. -Tijdens de Dag van de Mantelzorg is er specifiek aanbod ontwikkeld voor jonge mantelzorgers in samenwerking

			met onderwijs.
	De indicatiestelling Wmo voor jonge mantelzorgers dient aangepast te worden.		Bij de indicatiestelling Hulp bij het huishouden wordt door de SDD consulent altijd gekeken naar de aanwezigheid van kinderen in het gezin en of zij 'mantelzorg' taken op zich (gaan) nemen. De consulent beoordeelt hierbij tevens of er sprake is van dreigende overbelasting van mantelzorgers in het gezin, dus ook de kinderen. De SDD heeft ook de aanbieders (o.a. Opmaat) , als de hulp eenmaal loopt, gevraagd te signaleren of er in een gezin sprake is van overbelasting van mantelzorgers, zodat er eventueel een aanpassing van de indicatiestelling plaats kan vinden.
	Mantelzorgers kunnen financiële ondersteuning krijgen.	- Bekend en toegankelijk maken van het Mantelzorgcompliment (250 euro). Dat is aan te vragen via het Centrum Indicatiestelling Zorg (CIZ) en betaald uit de AWBZ.	
	Jaarlijkse dag van de mantelzorgers	- MEE verzorgt een jaarlijkse mantelzorgdag.	
	Via platform Diversiteit informatie over benadering allochtone mantelzorgers.		Het Platform Diversiteit heeft zichzelf opgeheven.
De positie van mantelzorg in de maatschappelijke keten versterken	Mantelzorgondersteuning afstemmen met de Vivera-activiteiten.		MEE heeft een positieve reactie gekregen om tot Vivera toe te treden.
	Overleg tussen alle relevante, betrokken partijen om koppelingen tussen patiënten en vrijwilligers te vergemakkelijken.	- Voor medewerking van niet-subsidiegerelateerde partijen wordt een convenant opgesteld.	Dit is voor 2010 niet haalbaar gebleken; de nog te beperkte band met de lokale instellingen heeft ertoe geleid dat deze actie is uitgesteld.
	De gemeente blijft continu in gesprek met partners en betrokkenen (De Wmo-adviesraad is een belangrijke gesprekspartner).		In gesprek zijn met de WMO-adviesraad is een vast onderdeel van de beleidscyclus. WMO adviesraad vertegenwoordigen de doelgroep, waaronder mantelzorgers. Met mantelzorgers zijn verschillende gesprekken gevoerd (incidenteel, tijdens de dag van de mantelzorg).
	MEE gaat structureel in gesprek met de partners over uitvoering en praktijk (knelpunten, signalen, et cetera).		Tijdens de kwartaal gesprekken met MEE en gemeente is het versterken van het netwerk van MEE onderwerp van de agenda. Gemeentelijke contacten worden ingezet om dit proces te versnellen.
	Mantelzorgers dienen betrokken te worden bij beleid en de bureaucratie dient te worden teruggedrongen.		Voor de dag van Mantelzorg is gekozen voor een gesprek met de wethouder om op deze wijze mantelzorgers direct te betrekken.

			Door in te zetten op digitale aanvragen hoopt de gemeente de bureaucratie terug te dringen.
	Er dient betere koppeling en meer begrip te zijn met professionele zorg, zoals thuiszorg.	<ul style="list-style-type: none"> - MEE verzorgt regionaal ketensamenwerking met regionaal werkende instellingen. - MEE verzorgt een regionale communicatiecampagne voor bekendheid van mantelzorgers bij hulpverleners. 	